

ODRŽIVI TURISTIČKI RAZVOJ OPĆINE FILIP I JAKOV S OSVRATOM NA IZGRADNJU LUKE OTVORENE ZA JAVNI PROMET

Pejaković, Tena

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Karlovac University of Applied Sciences / Veleučilište u Karlovcu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:128:243223>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-13**

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
Karlovac University of Applied Sciences

Repository / Repozitorij:

[Repository of Karlovac University of Applied Sciences - Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
POSLOVNI ODJEL
STRUČNI STUDIJ UGOSTITELJSTVA

Tena Pejaković

**ODRŽIVI TURISTIČKI RAZVOJ OPĆINE SV. FILIP I JAKOV S OSVRTOM
NA IZGRADNJU LUKE OTVORENE ZA JAVNI PROMET**

ZAVRŠNI RAD

Karlovac, rujan 2023.

Tena Pejaković

**ODRŽIVI TURISTIČKI RAZVOJ OPĆINE SV. FILIP I JAKOV S OSVRTOM
NA IZGRADNJU LUKE OTVORENE ZA JAVNI PROMET**

ZAVRŠNI RAD

Veleučilište u Karlovcu

Poslovni odjel

Stručni prijediplomski studij Ugostiteljstvo

Kolegij: Turizam i okoliš

Mentor: dr.sc. Draženka Birkić, v.pred.

Broj indeksa autora: 0248073916

Karlovac, rujan 2023.

ZAHVALA

Zahvaljujem svojoj mentorici dr.sc. Draženki Birkić na trudu i pomoći koju mi je ukazala kroz pisanje ovog diplomskog rada.

Puno hvala mojoj obitelji na beskrajnoj podršci, ljubavi i povjerenju kroz sve dobre i loše trenutke.

I na kraju, hvala mojim kolegama, prijateljima i ostalim profesorima na izdvojenom vremenu i povjerenju koje su uložili kako bi mi olakšali školovanje.

SAŽETAK

Upravljanje održivim razvojem turizma u priobalnim turističkim destinacijama predstavlja danas posebno veliki izazov i to uslijed izrazito masovnog i sezonskog karaktera turizma koji se odvija na uskom priobalnom pojasu.

U općini Sv.Filip i Jakov trenutno je u tijeku izgradnja luke s javnom namjenom, koja bi trebala doprinijeti intenzivnijem gospodarskom rastu i razvoju općine Sv. Filip i Jakov. Poznata je činjenica da turizam traži kvalitetan i atraktivan prostor, najčešće je to u priobalnim turističkim destinacijama, uski priobalni pojas, gdje se javlja velika koncentracija ljudi i aktivnosti u kratkom vremenskom razdoblju.

U ovom završnom radu istražiti će se upravljanje razvojem turizma općine Sv. Filip i Jakov, temeljenog na načelima i kriterijima održivog razvoja, i to u kontekstu izgradnje luke s javnom namjenom, te će se analizirati i dati kritički osvrt na rast i razvoj turizma Općine uslijed aktualnih investicija.

Ključne riječi: Održivi turistički razvoj, Općina Sv.Filip i Jakov, luka s javnom namjenom, rast i razvoj turizma

SUMMARY

Managing the sustainable development of tourism in coastal tourist destinations is a particularly big challenge today due to the extremely massive and seasonal nature of tourism that takes place on a narrow coastal strip.

In the municipality of Sv.Filip and Jakov, the construction of a public port is currently underway, which should contribute to more intensive economic growth and development of the municipality of Sv. Filip and Jakov. It is a well-known fact that tourism is looking for a quality and attractive area, most often it is in coastal tourist destinations, a narrow coastal strip, where there is a large concentration of people and activities in a short period of time.

In this final paper, the management of the development of tourism in the municipality of Sv. Filip and Jakov, based on the principles and criteria of sustainable development, will be investigated, in the context of the construction of a port with a public purpose, and it will be analyzed and give a critical review of the growth and development of tourism in the municipality of Sv. . Filip and Jakov due to current investments.

Keywords:sustainable tourism development, municipality of Sv.Filip and Jakov, port with public purpose, growth and development of tourism

SADRŽAJ

1.UVOD	1
1.1.Predmet i cilj rada.....	1
1.2.Izvori podataka i metode prikupljanja	1
1.3. Struktura rada	1
2.UTJECAJ TURIZMA NA ODRŽIVI RAZVOJ PRIOBALNE DESTINACIJE	2
2.1.Utjecaj turizma na promjene u okolišu priobalne destinacije	2
2.2.Utjecaj turizma na promjene u gospodarstvu	3
2.3.Utjecaj turizma na sociokulturne interakcije	4
3. NAČELA ODŽIVOG RAZVOJA TURIZMA.....	5
3.1. Pojam održivog razvoja turizma.....	5
3.2. Načela održivog razvoja turizma	6
3.2.1. Ekonomska načela.....	6
3.2.2. Ekološka načela.....	7
3.2.3. Sociokulturna načela	8
4.OSNOVNA OBILJEŽJA OPĆINE SV.FILIP I JAKOV	9
4.1.Opće značajke Općine Sv.Filip i Jakov	9
4.1.1. Demografske značajke	10
4.1.2. Prometna povezanost	11
4.2. Osnovna obilježja resursne osnove za razvoj turizma Općine Sveti Filip i Jakov.....	12
4.2.1. Prirodni turistički resursi.....	12
4.2.2. Antropogeni turistički resursi.....	14
4.2.3. Turističke manifestacije	16
4.3. Turistički promet općine Sveti Filip i Jakov.....	19
5.MORSKA LUKA S JAVNOM NAMJENOM-OPĆINA SVETI FILIP I JAKOV.....	22
5.1. Pojam morske luke	22
5. 2. Obilježja luka otvorenih za javni promet.....	24
5.3. Multiplikativni učinci luka otvorenih za javni promet	25
5.3.1.Mikromultiplikativni učinci luka otvorenih za javni promet.....	26
5.3.2.Makromultiplikativni učinci luka otvorenih za javni promet	28
6.LUKA OTVORENA ZA JAVNI PROMET – SV.FILIP I JAKOV.....	30
6.1. Predstavljanje i svrha projekta.....	30
6.1.1. Opis projekta luka otvorena za javni promet.....	32
6.1.2.Gospodarski,ekonomski i ekološki učinci luke Sveti Filip i Jakov	35
6.3 Studija utjecaja na okoliš općine Sveti Filip i Jakov	37
7.ZAKLJUČAK	42

1.UVOD

1.1. Predmet i cilj rada

Predmet ovo završnog rada jest utjecaj turizma na ekonomske, ekološke i sociokulturne aspekte te isto tako istražiti i dati teorijski pregled koncepta održivog razvoja turizma. Cilj ovoga rada jeste istražiti kako izgradnja luke za javni promet u općini Sv.Filip i Jakov utječe na uspostavu održivog razvoja turizma na području te iste općine. Prilikom predstavljanja investicije izgradnje luke za javni promet u prvi plan se uvijek nameću mikro i makro ekonomski učinci jedne takve investicije, no postavlja se pitanje jesu li u dovoljnoj mjeri analizirani utjecaji na okoliš i sociokulturne interakcije koje jedan takav projekt nosi sa sobom.

1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja

U cilju izrade ovog završnog rada koristile su se metode znanstvenog istraživanja prikladne za obradu predmeta istraživanja. Podaci za izradu prikupljeni su desk metodom, tj. istraživanjem za stolom, iz sekundarnih podataka kao što su relevantna stručna i znanstvena literatura, te relevantne internetske stranice. Metode obrade podataka koje su korištene u ovom radu su metode analize, sinteze i metoda deskripcije.

1.3. Struktura rada

Završni rad sastoji se od 7 poglavlja koja sadrže uvod i zaključak. Drugo poglavlje govori o utjecaju turizma na održivi razvoj priobalne destinacije. Treće poglavlje bavi se pojmom načela održivog razvoja turizma. Četvrto govori o nekim općim značajkama Općine Sv.Filip i Jakov. Nadalje, peto i šesto poglavlje defniraju pojam morke luke za javni promet, predstavljaju luku općine i na kraju sedmo poglavlje daje kritički osvrt na temu.

2.UTJECAJ TURIZMA NA ODRŽIVI RAZVOJ PRIOBALNE DESTINACIJE

Razvoj turizma uvijek je vezan uz konkretan prostor čija obilježja i resursi (prirodni i društveni) imaju određenu privlačnost za turiste i koliko god turizam izgledao prihvatljiv u odnosu na druge djelatnosti, ipak ostavlja sve uočljivije negativne tragove na prostor i na okoliš, ima snažan pozitivan utjecaj na gospodarstvo kako na lokalnoj, tako i na nacionalnoj razini kao i na sociokulturne interakcije. U nastavku ovog poglavlja dati će se osvrt na utjecaj turizma po pitanju rasta i razvoja priobalne destinacije s aspekta održivog turističkog razvoja.¹

2.1.Utjecaj turizma na promjene u okolišu priobalne destinacije

Prostor gdje se turističke aktivnosti neposredno odvijaju treba biti kvalitetan i atraktivan. Pri tome se ne misli samo na osobine i kvalitete fizičkog ambijenta kao što su lokalno podneblje, izgled krajolika, bioraznolikost, čistoća mora i atraktivnost plaža, već i na stanje antropogenih čimbenika ponude poput kulturno-povijesnih objekata ili spomenika, raznih kulturnih ili sportskih manifestacija, etnosocijalnih priredaba i sl., na čijim se karakteristikama i svojstvima zadovoljavaju sportsko-rekreativne i kulturne potrebe turista. Turizam i okoliš su u neprestanoj interakciji, povratnoj sprezi koja je u početku pozitivna, no intenziviranjem razvoja turizma taj odnos po stanje okoliša postaje sve nepovoljniji. Turistička industrija često ima štetan utjecaj na kvantitetu i kvalitetu prirodnih i kulturnih resursa, a pad kvalitete i kvantitete tih resursa ima negativan utjecaj na rast i razvoj.

Korištenjem prostora u turizmu za izgradnju rekreativnih receptivnih kapaciteta, prometne infrastrukture u svrhu privlačenje turista i zadovoljavanja njihovih rekreativnih i kulturnih potreba zapravo je izravan ili neposredan kontakt i djelovanje turističke industrije i turista na promjene u okolišu. S obzirom da priobalno područje Jadranskog mora predstavlja glavni turistički resurs Republike Hrvatske, na tom području odvija se 89% ukupnih turističkih aktivnosti i itekako je važno kakav će izravan i neizravan kontakt i djelovanje turizma i turista biti na promjene u okolišu.²Iako je gospodarski razvoj važan, on će biti i uspješan samo ako na ispravan način upravljamo prirodnim resursima. Samo na taj način možemo očekivati da će negativni utjecaj turističke industrije na okoliš biti minimalan, a ekonomske koristi maksimalne.

¹ Boranić Živoder, S. (2009.), **Upravljanje turističkom destinacijom u funkciji održivog razvoja turizma**, Doktorska disertacija, Ekonomski fakultet Zagreb, str.37

² Birkić D., **Održivi turistički razvoj priobalne destinacije**, Opatija, 2016., str. 25

2.2.Utjecaj turizma na promjene u gospodarstvu

Ekonomski korist turizma razlikuje se od destinacije do destinacije, a odnosi se na ukupnost inicijalne turističke potrošnje ostvarene u gospodarskim djelatnostima koje izravno apsorbiraju turističku potrošnju, a to su ponajprije ugostiteljstvo, turističko posredništvo, promet i trgovina na malo. Ekonomske funkcije turizma odražavaju se prvenstveno na povećanje ekonomskog blagostanja receptivnih turističkih zemalja, a koristi sagledavamo kroz platnu bilancu, bruto društveni proizvod, zapošljavanje, razvoj novih djelatnosti, ulaganja u infrastrukturu potaknuta turističkim kretanjima u destinaciji, kapitalna ulaganja i porast javnih prihoda te poticanje lokalnog rasta i razvoja. Dok je s jedne strane turizam poželjan partner u općem gospodarskom razvoju priobalne destinacije, s druge strane taj isti razvoj generira određene troškove i štetu koje je nužno predvidjeti, njima upravljati i po potrebi ih sanirati. U nastavku slijedi Tablica 1. koja prikazuje ekonomske koristi i ekonomske štete razvoja turizma u priobalnim destinacijama.

Tablica 1. Ekonomske koristi i ekonomske štete razvoja turizma u priobalnim destinacijama.

EKONOMSKE KORISTI	EKONOMSKE ŠTETE
<ul style="list-style-type: none"> • Rast dohotka subjekata turističke ponude (pravnih i fizičkih osoba) po osnovi ostvarene turističke potrošnje • Rast javnih prihoda od sredstava prikupljenih po osnovi naplaćenih poreza i boravišnih pristojbi • Rast bruto domaćeg proizvoda • Rast prihoda od izvoza proizvoda i usluga putem turizma (bilježi se na računu tekućih transakcija platne bilance) • Rast direktnog i indirektnog zapošljavanja te restrukturiranje tržišta rada (naročito regionalnog) • Rast poduzetničke aktivnosti (malo i srednje poduzetništvo) • Rast kapitalnih ulaganja (privatnih i javnih) • Aktiviranje neprivrednih resursa (pretvaranje u turistički atraktivne resurse) • Osnajivanje regionalnog razvoja i interregionalne suradnje • Poticanje općeg gospodarskog rasta i razvoja • Rast životnog standarda lokalnog stanovništva 	<ul style="list-style-type: none"> • Oportunitetni troškovi (ukoliko se investira u turizam, ne investira se nigdje drugdje) • Potreba investiranja u infrastrukturu koja je potrebna samo u određeno vrijeme u godini • Neravnomjernost u ostvarivanju učinaka tijekom godine (sezonalnost) • Rast vrijednosti nacionalne valute za vrijeme trajanja turističke sezone (sezonska aprecijacija) • Rast cijena proizvoda i usluga na turistički receptivnim područjima za vrijeme trajanja turističke sezone (sezonska inflacija) • Rast cijena nekretnina na turistički receptivnim prostorima (kontinuirano) • Rast rashoda po osnovi uvoza proizvoda i usluga zbog turizma • Prekomjerna gospodarska ovisnost o turizmu • Niska stopa povrata na investicije • Odljev sredstava iz destinacije zbog uvoza roba, odnosno plaćanja inozemne radne snage • Rast društvenih troškova nastalih zbog razvoja turizma (npr. zbrinjavanje otpada, zagađenje) itd

Izvor: Prilagođeno prema, Birkić D., Održivi turistički razvoj priobalne destinacije, Opatija, 2016.

U tablici 1. navedene su neke pozitivne i negativne strane razvoja turizma u destinaciji, od rasta prihoda, aktiviranja neprivrednih resursa do niske stope povrata investicija i oportunitetnih troškova. Na temelju toga može se spomenuti nautički turizam i zaključiti da takva vrsta turizma u Hrvatskoj predstavlja veoma perspektivan oblik, te iz godine u godinu

raste. Zna se da takva vrsta turizma pripada elitnom turizmu kojeg koriste imućni pojedinci i da bi se takav vid turističke ponude razvio potrebna je izgradnja marine, privezišta i vezova o čemu se govori u nastavku ovoga rada. Takva vrsta turizma je uvelike pozitivna za ekonomske i gospodarske čimbenike no, pretjerana komercijalizacija prirodnih i društvenih resursa može tek kratkoročno maksimizirati profit, ali i dugoročno dovesti do degradacije i uništenja resursa što će ugroziti ekonomsku i gospodarsku održivost.

2.3. Utjecaj turizma na sociokulturne interakcije

Sociokulturna obilježja priobalne turističke destinacije u turističkoj ponudi često su se smatrala samo usputnima, u posljednje vrijeme u mnogim priobalnim destinacijama uz prirodu postupno preuzimaju ulogu temeljne turističke ponude i na taj način izgrađuju dodatni „imidž“ koji prodaje cijelu destinaciju. Kulturnom izgradnjom turističke ponude turistima i lokalnom stanovništvu pružena je mogućnost da prošire svoje vidike, upoznaju druge kulture, njihov stil života, hranu, navike, povijest. U sociokulturnom obilježju turizma prevladavaju susreti između različitih kultura, različitih vrijednosnih sustava i ideologija.

Kulturna baština, valorizirana kao turistički resurs, jača senzibiliziranost lokalne zajednice za prepoznavanje i očuvanje lokalne tradicionalne materijalne i nematerijalne baštine. Sociokulturni utjecaji razvijaju se iz posebnih oblika društvenih odnosa do kojih dolazi između turista i lokalnog stanovništva kao rezultat njihova kontakta. Sa stajališta lokalnog stanovništva pozitivni utjecaji turizma sa sociokulturnog aspekta su upoznavanje kulturnih vrijednosti turista, učenje stranih jezika, jačanje lokalnog ponosa, a negativni se vežu za probleme komercijalizacije vlastite kulture, gubljenje identiteta, porast stope kriminala, pojačanu eksploataciju kulturno-povijesnih resursa itd.

Tako društveni utjecaj turizma nije izravno povezan s industrijom turizma već s gubitkom kulturnih tradicija i lokalnih jezika te porastom problema poput krađa, provala, prostitucije, kockanja i kriminalnih djela, koji se pripisuju turizmu. Koliko će utjecaj biti pozitivan ili negativan s obzirom na sociokulturne interakcije ovisi o karakteristikama turizma koji se razvija, razini ekonomske i društvene razvijenosti lokalnog stanovništva i na kraju mjerama koje javna lokalna uprava poduzima da regulira razinu utjecaja razvoja turizma na lokalnu zajednicu.³

³Birkić D., **Održivi turistički razvoj priobalne destinacije**, Opatija 2016., str.32

3. NAČELA ODŽIVOG RAZVOJA TURIZMA

3.1. Pojam održivog razvoja turizma

U osnovi teorije održivog razvoja nalazi se utjecaj ljudskih aktivnosti na okoliš, kao posljedica eksplozivnog rasta stanovništva, jačanja ekonomske aktivnosti čovječanstva, razvoja međunarodne trgovine te sve većih potreba čovječanstva za energijom i materijalnim dobrima.⁴ Značenje pojma održivog razvoja i održivosti izuzetno je kompleksno. Radi se o političkom i globalnom konceptu koji se u početku referirao prvenstveno na probleme okoliša slabije razvijenih zemalja. Ideja održivog razvoja podrazumijeva povezivanje različitih utjecaja razvoja s neizbježnim utjecajima na okoliš, a počiva na uspostavljanju ravnoteže između ekonomskog rasta, napretka društva i brige za okoliš.

Održivi razvoj kao načelo organizacije prostora polazište je za sadašnji razvoj i jamstvo za budućnost, a to znači s gledišta korištenja prostora i prirodnih resursa, očuvanje razvojnih mogućnosti za nadolazeće generacije. Na kraju, održivi razvoj ne isključuje ekonomski rast, ali ne smije ugrožavati čovjekovo zdravlje, biljne i životinjske vrste, prirodne procese i prirodna dobra. Tako da je UNWTO (2000), u skladu s općim konceptom održivosti, održivi razvoj turizma definirala kao:

[...] onaj koji zadovoljava potrebe današnjih turista i u isto vrijeme štiti prostor i povećava mogućnost održivosti za budućnost[...] projekt koji upravlja svim resursima na način da poštuje ograničenja ekonomske, socijalne i estetske kompatibilnosti dok zadržava kulturni integritet, esencijalne ekološke procese, bioraznolikost i sustave koji podržavaju život.

Tijekom vremena UNWTO proširuje definiciju te naglašava da: „Održivi turizam treba da učini optimalnim korištenje prirodnih resursa..., poštuje sociokulturne autentičnosti zajednice domaćina..., osigurava održivo dugoročno poslovanje...“

Održivi turistički razvoj treba moći :

1. Osigurati optimalnu upotrebu resursa iz okoliša koji konstituiraju ključne elemente u razvoju turizma, održavajući nužne ekološke procese i pomažući u očuvanju prirodnog nasljeđa i biološke različitosti;

⁴Črnjar, M., Črnjar, K. (2009.), **Menadžment održivog razvoja**, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu u Opatiji, Rijeka, str.17

2. Poštivati socio-kulturnu izvornost (autentičnost) domaćina, očuvati izgrađeno i životna kulturna nasljeđa i tradicionalne vrijednosti, te doprinese interkulturalnom razumijevanju i toleranciji ;

3. Omogućiti održive, dugoročne ekonomske aktivnosti, osiguravajući pravednu distribuciju socio-ekonomskih koristi svim zainteresiranim, a uključujući stabilnu zaposlenost, mogućnosti za ostvarivanje dohotka i socijalne usluge domaćoj zajednici, te doprinese ublažavanju siromaštva.

S obzirom na glavne karakteristike turizma, budućnost turizma zaista i jeste u održivom turizmu, no međutim još uvijek smisao održivog turizma se osporava. Zašto je tomu tako? Obzirom na povijesni naglasak, na kratkotrajne prinose i motive turističke industrije valja istaknuti da turistička industrija uvijek ne zagovara „čiste, zelene prijatelje okoliša“ sudionike . Turizam je industrijska aktivnost koja se žestoko nadmeće za pravo iskorištavanja(a katkada i pretjeranog korištenja) prirodnih i društvenih resursa, odnosno prostora.⁵

3.2. Načela održivog razvoja turizma

Koncept održivog turističkog razvoja temelji se na primjeni ekonomskih, ekoloških i sociokulturnih načela. Pronaći pravu ravnotežu među njima znači osigurati cjelovitu i dugotrajnu održivost kako turizma, tako i priobalne destinacije u cijelosti. To danas nije nimalo jednostavan zadatak. Turizam je gospodarska aktivnost koja zbog svoje izrazite sezonalnosti svoje aktivnosti podređuje kratkotrajnim ciljevima u vidu brze zarade i ekstra profita, što je u suprotnosti s istaknutim načelima održivog razvoja, odnosno u suprotnosti je s postizanjem željene ravnoteže između društvenih, ekonomskih i okolišnih načela održivog turističkog razvoja. Odnos između ekonomske, okolišne i sociokulturne održivosti središnje je pitanje održivog turizma.

3.2.1. Ekonomska načela

Iako je ekonomski rast lokalne zajednice temeljni cilj razvoja turizma u priobalnoj destinaciji, ipak se ne smije naglasak staviti isključivo na postizanje što većih ekonomskih koristi jer se u tom slučaju zanemaruju ostali kriteriji održivosti i ravnoteža se u potpunosti narušava. Poduzetnicima je najvažnija funkcija turističkog razvoja maksimalizacija dobiti koju su često spremni ostvariti na račun ekoloških, sociokulturnih ili tehnoloških načela održivosti. Rezultati takva neumjerena ponašanja ogledaju se primjerice u preizgrađenosti i proždiranju

⁵ Cooper, C. i dr. **Tourism – Principles and Parctice**, Longman, 2000. str.44-45 (13.07.2023.)

priobalnog prostora (divlja gradnja, gradnja na samom pomorskom dobru) ili u pretjeranoj komercijalizaciji prirodne, odnosno kulturno-povijesne baštine i tome slično.

Ekonomska je održivost značajna i ne pretpostavlja se drugim načelima održivosti, ali isto tako turistički razvoj nije opravdano promatrati isključivo kroz prizmu ekonomske održivosti, no neprihvatljivo ju je ignorirati. S obzirom na navedene probleme, jedini način na koji se može postići dugoročna održivost, a imajući na umu ekonomska načela, jest uz pomoć javnog sektora, odnosno javne lokalne uprave.⁶

3.2.2. Ekološka načela

Ekološka održivost ima veliko značenje budući da zagađenje prirode postaje globalna prijetnja cijelom čovječanstvu te se naglašava da prirodne resurse svake pojedinačne lokalne zajednice i cijelog planeta ne treba više smatrati izdašnima te da se oni zapravo konstantno troše .

Održivi razvoj turizma, zasnovan na ekološkim načelima, javlja se kao suvremena faza razvoja turizma i odgovor na neodrživost masovnog turizma. To podrazumijeva implementacije ekoloških načela u instrumente planiranja, razvoja i upravljanja turizmom priobalne destinacije. Ali isto tako brigu o zaštiti okoliša, prirodnim resursima i upravljanju prostorom na nivou priobalne destinacije, temeljenu na ekološkim načelima održivog turističkog razvoja trebaju preuzeti svi korisnici okoliša, a ne samo turistička industrija koja je najviše zainteresirana za očuvanje istoga.

Polazeći od važnosti turizma za gospodarski razvoj priobalnih destinacija neizbježno je pitanje o utjecaju turizma na prirodna staništa i bioraznolikost, degradaciju prirodnih resursa nekontroliranim rastom i razvojem turizma. Također, postavlja se pitanje zagađenosti zraka, vode, tla, buke, gužve i pojačano opterećenje prometne i komunalne infrastrukture.

⁶Črnjar, M., Črnjar, K. (2009.), **Menadžment održivog razvoja**, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu u Opatiji, Rijeka, str.37

3.2.3. Sociokulturna načela

Društveni resursi, temeljeni na vrijednostima lokalne, autentične kulturne baštine priobalne destinacije imaju značajnu ulogu u održivom razvoju turizma. Oni uzrokuju interakciju među ljudima (turist – domaćin) koja je osnova za razvoj turizma u destinacijama. Stoga se posebna pozornost stavlja upravo na sociokulturnu održivost turizma i primjenu načela sociokulturne održivosti. Stil života, običaji i tradicija lokalnog stanovništva dolaskom turista doživljavaju bitne promjene. Kultura lokalne zajednice neizbježno se i nepovratno mijenja s razvojem turizma. Sociokulturna načela održivosti turističkog razvoja priobalne destinacije impliciraju da treba poštivati društveni identitet i društveni kapital zajednice koji ujedno čini sastavni dio svakog turističkog proizvoda zajednice.

Odgovoran odnos lokalne zajednice prema prirodnoj i kulturnoj baštini temeljna je pretpostavka održivog sociokulturnog razvoja turizma.⁷ Ključno je da primjenom sociokulturnog načela održivog turističkog razvoja bude omogućeno očuvanje i zaštita tradicije lokalne zajednice bez narušavanja bogatstva raznovrsnosti. Sociokulturna načela održivosti i njihova zaštita unutar turističke destinacije zadaća je cijelog društva, međutim tu najviše doprinosa može dati lokalna samouprava koja će svojim instrumentima upravljanja izravno poticati očuvanje kulturnog nasljeđa te na taj način štititi identitet lokalne zajednice koji ujedno predstavlja i turistički proizvod destinacije.

⁷Održivi razvoj: **legalni kontekst i praktična primjena**, Fakultet hrvatskih studija, Odsjek za sociologiju, 2009., Zagreb, str.22

4.OSNOVNA OBILJEŽJA OPĆINE SV.FILIP I JAKOV

4.1.Opće značajke Općine Sv.Filip i Jakov

Općina Sveti Filip i Jakov priobalna je općina smještena u jugoistočnom dijelu Zadarske županije, površine 47,3 km², s oko 4.482 stanovnika u sedam naselja smještenih duž obale, u zaobalju i na otoku. To su: *Donje Raštane, Gornje Raštane, Sikovo, Sveti Filip i Jakov, Sveti Petar na Moru, Turanj i Babac*. Općina osim kopnenog dijela obuhvaća i otočni dio. Otoci Frmić i Planac su kategorizirani kao „nenaseljeni“, dok na otoku Babcu ima 10 stalnih stanovnika⁸. Osnovana je 1993. godine i od tada djeluje samostalno kao jedinica lokalne samouprave (do tada je bila sastavni dio Općine Biograd).Sv. Filip i Jakov je poznat po nekadašnjim ljetnikovcima i perivojima zadarskih plemića od kojih je i danas poznat onaj obitelji Borelli.

U nastavku je prikazan geografski položaj općine na kojemu se vidi je kao takva smještena u s centru Jadrana,te da samom blizinom većih gradova doprinosi turizmu.

Slika 1. Geografski položaj Općine Sv.Filip i Jakov

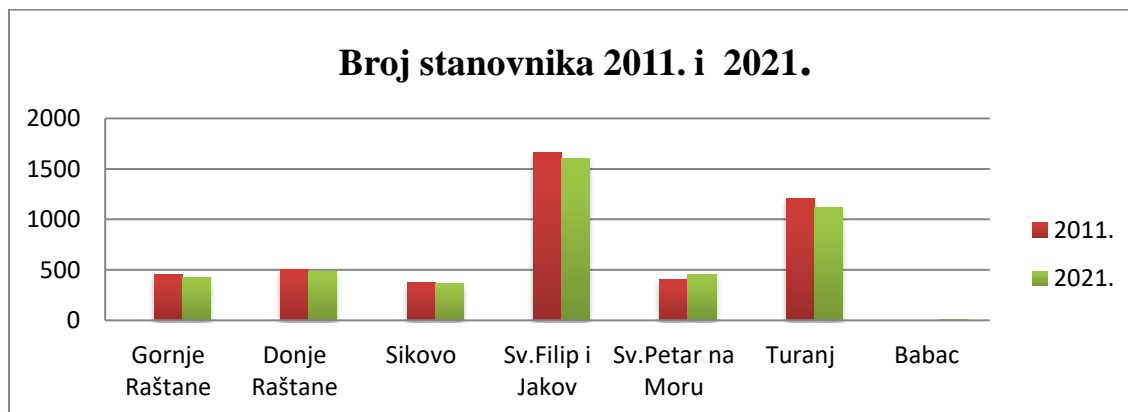
Izvor: Apartmani Šulekić, dostupno na: <http://apartmani-biograd.hr/lokacije.asp> (03.05.2023.)

⁸ Službena stranica Općine Sv.Filip i Jakov, dostupno na: <https://www.opcina-svfilipjakov.hr/>(03.05.2023.)

4.1.1. Demografske značajke

Danas se smatra da je lokalno stanovništvo postalo važan faktor prilikom razvoja turizma. Pozitivan stav lokalnog stanovništva spram razvoja turizma jedan je od glavnih faktora uspješnosti razvoja turizma u nekom mjestu. Isto tako, kao glavnu činjenicu možemo istaknuti međuljudske odnose jer su zaista važni za jedno turističko mjesto. U nastavku je prikazan broj stanovnika između dva popisa stanovništva.

Grafikon 1. Stanovništvo prema naseljima 2011. i 2021. godine

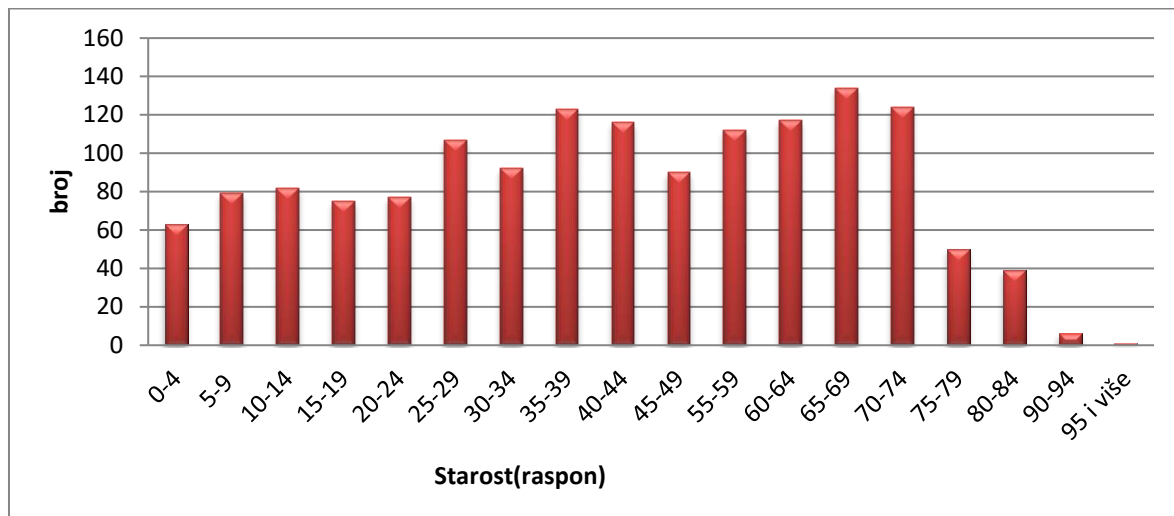
Izvor: Samostalna izrada autora prema podacima sa DZS-a (03.05.2023.)

Iz prikazanog grafikona vidljivo je da Općina Sveti Filip i Jakov u posljednjih deset godina, između dva popisa stanovništva, bilježi pad populacije za 3,15% odnosno ima 145 stanovnika manje.

Kada bih se situacija sagledala prema naseljima općine, može se reći da najviše stanovnika, 1603, ima istoimeno naselje Sv. Filip i Jakov, iako je u padu u odnosu na 2011. godinu. Nakon toga slijedi naselje Turanj sa brojem stanovnika od 1121, dok najmanje ima Sikovo sa 365 stanovnika, odnosno otočić Babac sa 4 stanovnika.

Kao što je prethodno rečeno, stanovništvo je jedan vrlo važan čimbenik kada govorimo o turizmu jer uvelike pridonosi izgradnji prepoznatljivosti destinacije u odnosu na druge. Samim tim u nastavku slijedi jedan grafički prikaz procjene stanovništva prema dobnim skupinama.

Grafikon 2. Stanovništvo Općine Sv.Filip i Jakov prema dobnim skupinama

Izvor: Državni zavod za statistiku, dostupno na: <https://dzs.gov.hr/> (03.05.2023.)

Procjena stanovništva prema dobnim skupinama ima veliki načaj za jedno turističko mjesto pa tako možemo reći da prema zadnjem popisu stanovništva iz 2021.godine u Svetom Filipu i Jakovu prevladava staro stanovništvo između 60-70 godina, ali i ono mlađe, zrelije dobi između 35-50 godina. Shodno tome, dalo bi se zaključiti da treba raditi na tome da ta populacija ostane jer mlada radna snaga itekako može pomoći pri razvitku.

4.1.2. Prometna povezanost

Prometna i komunalna infrastruktura na području Općine je relativno razvijena, ali je nužna određena modernizacija i digitalizacija. Iznimno je značajan položaj na glavnim cestovnim pravcima koji predstavljaju glavnu poveznicu sjeverne, srednjoj južne Dalmacije s sjeverom Hrvatske. Kroz samu Općinu u dionici duljine 10 km prolazi državna cesta DC 8, poznatija kao Jadranska turistička cesta, te autocesta A1 koja je udaljena 15 km (čvorište Benkovac) od središta Općine.⁹

Svaki od tih paravaca vidi se u slici prikazanoj u nastavku.

⁹ Službena stranica Turističke zajednice Sveti Filip i Jakov, dostupno na: <https://www.sv-filipjakov.hr/> (03.05.2023.)

Slika 2. Prometna povezanost Općine Sveti Filip i Jakov

Izvor: Službena stranica Općine, dostupno na: <https://www.opcina-svfilipjakov.hr/> (03.05.2023.)

Prometna infrastruktura kopnenog prometa bazirana je na cestovnom prometu. Pored državne ceste DC 8, kroz Općinu prolaze i županijske ceste: ŽC 6042, ŽC 6045, ŽC 6046.

U odnosu na lučku infrastrukturu pomorskog prometa u Općini, u naseljima Sv. Filip i Jakov, Sv. Petar na Moru i Turanj nalaze se pomorske luke lokalnog značaja koje služe javnoj uporabi. Luka sv. Filip i Jakov ima nautički dio luke dužine 90 m, a ostali dio luke sv. Filip i Jakov namijenjen je komunalnom vezu.

4.2. Osnovna obilježja resursne osnove za razvoj turizma Općine Sveti Filip i Jakov

4.2.1. Prirodni turistički resursi

Prirodna obilježja Općine Sveti Filip i Jakov određena su ugodnom mediteranskom klimom koju karakteriziraju vruća i suha ljeta te blage i vlažne zime, razveden priobalni prostor, toplo i čisto more, brojni perivoji zadarskih plemićkih obitelji te stoljetne borove šume.¹⁰ Svoj razvoj Općina temelji na valorizaciji prirodne baštine i pitomog pejzaža koji pruža izuzetan turistički potencijal.

¹⁰Program ukupnog razvoja općine Sv. Filip i Jakov, dostupno na: <https://www.opcina-svfilipjakov.hr/>, str. 24 (04.05.2023.)

Jadransko more

Jadransko more najveći je prirodni resurs Općine. U općini se nalazi pet plaža: *Iza Banja, Croatia, Morovička, Turanj, Krča Turanj i Sv. Petar*. Iza Banja glavna je plaža koja se proteže od samog centra mjesta. Dužinom *Croatie* proteže se prekrasna šetnica koja povezuje rivijeru Sv. Filip i Jakov - Turanj. Uz ove plaže nalazi se mnoštvo malih i „divljih“ plaža .

Slika 3. Plaža Iza Banja

Izvor: Adriatic.hr, dostupno na: <https://www.adriatic.hr/hr/> (04.05.2023.)

Slika 4. Plaža Croatia

Izvor: TZ Općine Sveti Filip i Jakov, dostupno na: <https://www.sv-filipjakov.hr/hr/> (03.05.2023.)

Pećina Buta

Nalazi se iznad Turnja u kanjonu između dviju uzvisina, pećinske gomile i gradine visine 156 metara. Područje prema moru, ispod same pećine naziva se Pećinska draga. Ispod stepenastih terasa vapnenačkog usjeka, smjestio se otvor špilje na 76 metara visine. Stariji mještani tvrde da je Buta služila imućnijim pastirima iz Bukovice kao sklonište ovaca za lošeg vremena, a do 60-tih godina koristili su je lokalni pastiri. Godine 1957. provedena su istraživanja u kojima su pronađeni brojni ulomci keramike rimske provenijencije, ulomci s kanelurama i ukrasima valovnice, te kamena strugala.

Slika 5. Pećina Buta

Izvor: Turistička zajednica Općine Sv. Filip i Jakov, dostupno na: <https://www.sv-filipjakov.hr/> (04.05.2023.)

4.2.2. Antropogeni turistički resursi

Parkovna arhitektura FolcoBorelli

U naselju Sveti Filip i Jakov nalazi se spomenik parkovnearhitekture. Park FolcoBorelli prostire se na površini od 1 hektara, a spomenikom parkovne arhitekture proglašen je 1994. godine. Riječ je o zanimljivom hortikulturnom objektu u privatnom vlasništvu koji je podignut kao obiteljski vrt 1902. godine te oblikovan pouzoru na talijanske vrtove iz tog vremena na što ukazuje kompozicija perivoja sa elementima baroka.

Uz brojne strane konifere¹¹, u parku se ističu sljedeće egzotične biljke: andaluzijska jela, grčka jela i atlantski cedar, a uz domaće četinjače ističu se i nešpula, maklura, uskolisnadafina, mahonia, albicija, planika i mnoge druge. Prirodne ljepote ovog područja zamijetili su i Rimljani koji su na ovom mjestu gradili svoje ljetnikovce od kojih je najpoznatiji na otoku

¹¹koniferi- vrste biljke koja podnosi vrlo niske temperature

Babcu (ljetnikovac obitelji De Soppe) i u Svetom Filip i Jakovu (ljetnikovac obitelji Borelli). Općina obiluje brojnim povijesnim znamenitostima, arheološkim nalazištima i sakralnim spomenicima te karakterističnim autentičnim lokalitetima očuvane i dragocjene vrijednosti.

Slika 6. Park FolcoBorelli

Izvor: TZ Općine Sveti Filip i Jakov, doatupno na: <https://www.sv-filipjakov.hr/> (04.05.2023.)

Slika 7. Dvorine- ostaci Rogovskog dvora

Izvor:Lokalni večernji, dotupno na:<https://lokalni.vecernji.hr/zupanije/> (05.05.2023.)

Naselje Rogovo imalo je manji kaštel ili dvor čiji su ostaci i danas očuvani. Uz kolnik ceste Sv. Filip i Jakov – Sikovo smještene su ruševine Dvorine.Kula se nalazi na nekadašnjem raskrižju starih srednjovjekovnih puteva. Istraživanja ovaj objekt povezuju s dogradnjom

crkve sv. Roka na Rogovu. Nakon protjerivanja Turaka iz Dalmacije krajem 17.st i početkom 18st. ova građevina gubi na važnosti te je vjerojatno ubrzo napuštena.¹²

Kulturna baština je važan element prezentacije prostora, nositelj identiteta, ali i pokretač razvoja područja. Ono što se može zaključiti nakon analize resursa općine Sveti Filip i Jakov je da nisu dovoljno turistički valorizirani i da na tome treba poraditi te turiste bolje upoznati sa kulturnom baštinom cijeloga mjesta.

4.2.3. Turističke manifestacije

Turistička događanja u svakoj regiji rastuća su pojava, a mnogi gradovi izražavaju svojjedinstveni karakter i prepoznatljivost kroz dobro osmišljene događaje.

Manifestacije podrazumijevaju posebne rituale, prezentacije, predstave ili proslave koje sepomno, unaprijed planiraju i stvaraju da bi se njima obilježili posebni događaji ili postigludruštveni, kulturni ili korporativni ciljevi.

Svake se godine na mnogim destinacijama odvija poneka manifestacija pa tako i u ovoj općini. Također, treba naglasiti da je to vrlo važno za jednu destinaciju jer se tako privlači veliki broj novih turista, privlači medijska pažnja te se poboljšava slika cijele destinacije i na kraju koristi pri produljenju turističke sezone.

Festival cvijeća

Još davne 1998. godine Sv. Filip i Jakov je proglašen za najuređenije mjesto u Zadarskoj županiji, a nakon toga je ta tradicija nastavljena i na ostalim županijskim natjecanjima. Potaknuti cvjetnom pričom 2001. godine pokrenut je projekt *Festival cvijeća* u Sv. Filip i Jakovu. Ova tradicionalna manifestacija uključena je u manifestaciju Zadarske županije "Dani županije". Održava se posljednjeg vikenda u mjesecu travnju. Manifestacija se odvija u centru Sv. Filip i Jakova, a okuplja veliki broj izlagača i proizvođača cvijeća te sudionika iz Hrvatske i inozemstva. Obogaćena je raznim sadržajima i etno prezentacijama starih običaja kako našeg kraja tako i iz raznih krajeva Hrvatske.

¹² Službena stranica TZ Sveti Filip i Jakov, dostupno na: <https://www.sv-filipjakov.hr/> (05.05.2023.)

Slika 8. Dani cvijeća

Izvor: TZ Općine Sveti Filip i Jakov, dostupno na: <https://www.sv-filipjakov.hr/hr/dogadjanja> (05.05.2023.)

Uz izložbeni dio manifestacija ima i scenski dio u koji su uključeni polaznici dječjih vrtića zadarske županije, učenici osnovnih škola, kulturno-umjetnička društva, dalmatinske klape i sastavi. Tijekom tri dana trajanja sajma posjetitelji mogu sudjelovati na eko radionicama, prezentacijama, prigodnim savjetovanjima i predavanjima, natjecanjima aranžera, izložbenim i modnim revijama.

Sabor malih glagoljaša

Drugog vikenda u mjesecu rujnu održava se Festival-sabor malih glagoljaša "Ajmodico glagoljati" na prostoru Rogovske opatije uz crkvu sv.Roka iz 11.stoljeća kao i uz obalu u Turnju i Sv.Filip i Jakovu. Na prostoru nekadašnje benediktinske opatije koju je kralj Krešimir IV darovao benediktincima okupljaju se glagoljaši iz raznih krajeva Hrvatske kako bi sačuvali glagoljicu.

Slika 9. Sabor malih glagoljaša

Izvor: Službena stranica Općine Sv.Filip i Jakov, dostupno na: <https://www.vijesti.opcina-svfilipjakov.hr/> (07.05.2023.)

Uz glagoljaško pjevanje održavaju se razna predavanja, okrugli stol, radionice, izložbe, štandovi s originalnim suvenirima, prezentacije, scenska događanja i koncerti uz sudjelovanje brojnih izlagača iz raznih krajeva Hrvatske, od male djece do akademika što se pokazalo kao veoma zanimljiv način njegovanja naše kulturne baštine.

„Kako su živili i radili naši stari“

Tradicionalna je manifestacija večeri folklora i starih običaja filipjanskog kraja. Ovo je jedna od prvih manifestacija prezentacije starih običaja održana na području Zadarske županije kojom se daje povijesni i etnološki prikaz življenja u filipjanskom kraju uz prezentaciju starih napjeva i plesova te pripreme hrane i starih običaja.

Slika 10. Fotografije tradicionalne obitelji Borelli

Izvor: TZ Općine Sv.Filip i Jakov, dostupno na: <https://www.sv-filipjakov.hr/hr/dogadjanja> (07.05.2023.)

U manifestaciji sudjeluju tri KUD-a: "Sv.Roko" iz Sv.Filip i Jakova, "Maslina" iz Turnja i "Sv.Ivan Glavosjek" iz Raštana Donjih i dvije klape: muška klapa "Cantus" iz Sv.Filip i Jakova i ženska klapa "Karmel" iz Turnja kao i članovi Učeničke zadruge "Đardin" osnovne škole Sv.Filip i Jakov te Male škole glagoljice. Zanimljivo je što se uz običaje i hranu koja se pripremala uz obalu prezentira i način života.

4.3. Turistički promet općine Sveti Filip i Jakov

Prema Zakonu o turističkim zajednicama i promicanju hrvatskog turizma jedna od zadaća regionalne turističke zajednice je uspostavljanje detaljne turističke statistike te sudjelovanje u razvoju i upravljanju. Na temelju tih podataka u tablici 2. prikazana je analiza turističkog prometa u dolascima i noćenjima prema vrstama smještajnih objekata.

Tablica 2. Prikaz ukupnog broja dolazaka i noćenja općine Sv. Filip i Jakov od 2015.- 2022.godine

SVETI FILIP I JAKOV	Kategorija	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Privatni smještaj i kampovi	dolasci	37.250	31.207	35.942	34.245	37.462	33.237	40.736	47.717
	noćenja	317.666	258.298	278.269	288.204	297.616	268.766	330.682	382.946
App naselja i hoteli	dolasci	16.513	16.196	17.257	17.955	16.856	1.530	3.352	6.372
	noćenja	89.494	96.986	105.415	102.951	94.240	9.485	16.852	34.181
Vikend kuće	dolasci	2.550	2.361	2.358	3.295	3.532	3.754	3.091	3.029
	noćenja	35.225	64.051	88.550	97.462	112.028	114.802	103.402	84.278
Đardin	dolasci	1.328	6.543	6.611	8.395	6.557	/	/	/
	noćenja	5.332	52.785	51.587	52.735	51.978	/	/	/
Ukupno	dolasci	57.641	56.307	62.168	63.890	64.407	38.754	47.179	57.118
	noćenja	352.662.492	472.120	523.812	541.352	555.862	393.053	450.936	501.405

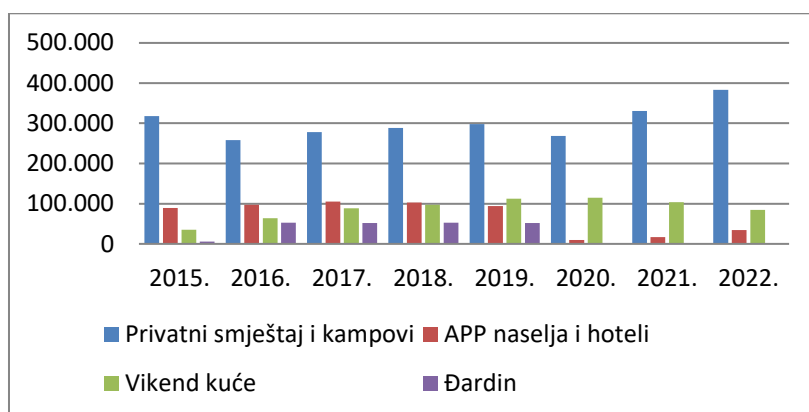
Izvor: Izrada prema podacima TZO Sv. Filip i Jakov, dostupno na: <https://www.sv-filipjakov.hr/> (20.08.2023.)

Od 2015.do 2019.godine može se reći da je zabilježen stabilan rast turističkih pokazatelja s prosječnom stopom rasta od 5% u dolascima te 4,4% u noćenjima. U 2019. prvi put je nadmašen broj 64.407 dolazaka te 555.862 noćenja.

Do zaokreta trendova dolazi 2020. godine kada je, uslijed mjera za sprječavanje širenja koronavirusa, zabilježen snažan pad svih turističkih pokazatelja, pa je u toj godini ostvareno tek 38.754dolaska i 393.053noćenja u odnosu na isto razdoblje 2019.

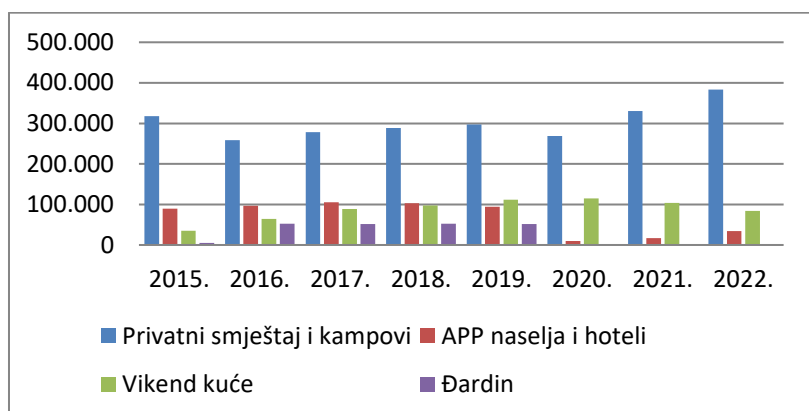
U nastavku su prikazani grafikoni ukupnih dolazaka i noćenja prema kojim se točno vidi koja vrsta smještajnih kapaciteta prevladava i što to znači za nautički turizam Sv.Filipa i Jakova.

Grafikon 3. Ukupan broj dolazaka od 2015.- 2022.

Izvor: Izrada prema podacima TZO Sv. Filip i Jakov, dostupno na: <https://www.sv-filipjakov.hr/> (20.08.2023.)

Grafikon 4. Ukupan broj noćenja od 2015. – 2022.

Izvor: Izrada prema podacima TZO Sv. Filip i Jakov, dostupno na: <https://www.sv-filipjakov.hr/> (20.08.2023.)

Proučavajući brojke iz grafikona 3.i 4. može se zaključiti da je najveći broj dolazaka i noćenja zabilježen u privatnom smještaju gdje je ostvareno ukupno 39,5% svih noćenja.U kampovima je zabilježeno 18,3%,u hotelskom smještaju 15,2% dok nautika ima 6,16%.Kada se promatra iskorištenost kapaciteta u smještajnim objektima na području općine Sv.Filip i Jakov najveća je ostvarena u privatnom smještaju što za nautički turizam nije zadovoljavajuće.

Kao što je već spomenuto u radu, nautički turizam sa sobom nosi goste bolje platežne moći, a to znači da će se u budućnosti promijeniti infrastruktura smještajnih kapaciteta i privući upravo takvi gosti. Dakle, nedostaju hoteli sa 4 i 5 zvjezdica kako bi se turistički pokazatelji podigli na viši nivo.

Nadalje, plaže su značajan izvor prihoda i visoko vrijedan društveno-ekonomski i nacionalni resurs koji zahtijeva učinkovito upravljanje. Upravljanje plažama danas ima puno šire značenje, kako gospodarsko, tako i socioekološko, zbog čega ga treba temeljiti na principima održivog razvoja.

Postoje plaže koje su infrastrukturno i/ili sadržajno potpuno neopremljene, a s druge strane, postoji sve veći broj plaža koje se prekomjerno koriste za generiranje prihoda, premašujući prihvatne kapacitete, čime su uvelike izgubljeni njihov autentičan šarm, ambijentalnost i posebnost. Izračun prihvatnog kapaciteta mora dati kriterije za ocjenu i odluku o standardu plažnog prostora po kupaču te kakve aktivnosti poduzimati da se taj standard postigne.¹³

U skladu s tim naglasak treba staviti na unapređenje sadržaja na plažama, optimalan i ekološki prihvatljiv način upravljanja održivim razvojem plaža (povećanje plažnih prostora i atraktivnosti plaža uz podizanje kvalitete ponude). Kupališni turizam svake priobalne destinacije treba biti prepoznat od strane korisnika kao kvalitetan turistički proizvod koji u skladu sa svojom povijesti i kulturom nudi razne smještajne, zabavne, iskustvene, obrazovne i komercijalne opcije svojim gostima s naglaskom na uređene i tematizirane plaže. Isto tako svaka osoba tj. kupač mora imati dovoljno plažnog prostora te je zato nužno osvrnuti se na prihvatni kapacitet plaža kao ključni faktor uspješnosti kao u prikazanoj tablici 4.

Tablica 4. Prikaz plažnog prostora po kupaču - Sveti Filip i Jakov 2015.-2020. godine

Destinacija	Kategorija	Broj potencijalnih korisnika-kupača	*Faktor istodobnosti	Broj kupača	Ukupni broj kupača	Ukupna površina plaža(m ²)	Površina plaže po kupaču(m ²)
Sveti Filip i Jakov	Stanovništvo	4 606	0,7	1382	13591	44300	3,25
	Turisti	12 618	0,3	12209			

Izvor: Prilagođeno prema dr.sc. Birkić D., Održivi turistički razvoj priobalnih destinacija, Opatija 2016.

Prema plažnim standardima može se zaključiti, na temelju pokazatelja iz tablice 4., da su plaže općine Sveti Filip i Jakov sa 3,25m² po kupaču prenapučene tj. da je u međuvremenu došlo do povećanja broja dolazaka i noćenja te da je to utjecalo na smanjenje plažnog prostora. Ono što se može navesti kao pozitivna stvar je da će po projektu, odnosno izgradnjom luke i uređenjem plaža doći do povećanja plažnog prostora i time se poboljšati sadašnje stanje.

¹³Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, dostupno na: <https://mingor.gov.hr/> (10.08.2023.)

5.MORSKA LUKA S JAVNOM NAMJENOM-OPĆINA SVETI FILIP I JAKOV

Uvodno u slijedećem poglavlju upoznat ćemo se s osnovnim pojmovima morske luke s javnom namjenom i njenim značenjem u gospodarskom rastu i razvoju. Isto tako predstaviti će se projekt izgradnje luke s javnom namjenom u općini Sv. Filip i Jakov.

5.1. Pojam morske luke

S obzirom na poslove i njihovu složenost, specifičnost položaja i same uloge luke u gospodarskom i prometnom sustavu teško je odrediti točnu definiciju morske luke. Postoji brojni niz definicija morske luke koji ovise o području s kojega se one razmatraju.¹⁴

Prema Zakonu o pomorskom dobru i morskim lukama pojam morske luke je: „morski ilis morem neposredno povezani kopneni prostor s izgrađenim i neizgrađenim obalama, lukobranima, uređajima, postrojenjima i drugim objektima namijenjenim za pristajanje, sidrenje i zaštitu brodova, jahti i brodica, ukrcaj i iskrcaj putnika i robe, uskladištenje i drugo manipuliranje robom, proizvodnju, oplemenjivanje i doradu robe te ostale gospodarske djelatnosti koje su s tim djelatnostima u međusobnoj ekonomskoj, prometnoj ili tehnološkoj svezi.

Tako valja istaknuti da je pomorsko dobro opće dobro od interesa za Republiku Hrvatsku i ima njezinu osobitu zaštitu, a upotrebljava se i koristi pod uvjetima i na način propisan Zakonom. Morske luke u tom smislu tretiraju se vrlo rigorozno te je zakonom navedena posebna uporaba i gospodarsko korištenje temeljem koncesije, redovnog održavanja i zaštite.

Luka predstavlja siguran prostor gdje se plovila skrivaju od jakih vjetrova i valova te predstavlja povoljan prostor namijenjen za pristan brodova, ukrcaj, prekrcaj i iskrcaj putnika i tereta. S obzirom radi li se o ukrcaju, prekrcaju i iskrcaju putnika ili tereta luku možemo razlikovati kao teretnu ili putničku. Predstavlja kopneni prostor koji se nalazi na povoljnoj poziciji i ima izgrađenu obalu, lukobran, uređaje i ostale objekte koji pomažu plovilima u sidrenju, pristajanju i njihovoj zaštiti, te također opremu za ukrcaj, prekrcaj, iskrcaj i skladištenje robe ili druge radnje s putnicima.

Morska luka predstavlja dio prometnog sustava svake države, predstavlja složen i dinamičan sustav u kojoj se slijeva promet svih puteva i prijevoznih sredstava. Kako bi ona dobro funkcionirala mora sadržavati odgovarajuće infrastrukturne i suprastrukturne kapacitete te

¹⁴ **Zakon o pomorskom dobru i morskim lukama**, „Narodne novine“ 85/2023, čl.7

ljudski potencijal. Također za dobro funkcioniranje i stvaranje konkurentnosti na tržištu u morsku luku potrebno je stalno ulagati i poticati njihov rast. Morska luka u prometnom sustavu ima specifičnu ulogu. Luka ne spada niti u jednu prometnu granu, ali je ključna točka u spajanju pomorskog prometa i svih oblika kopnenog prometa. Prema tome luka predstavlja glavnu kariku za funkcioniranje transportne usluge i prijevoznog procesa.

Sve pomorsko prijevozne usluge započinju i završavaju u luci. Postoji različite vrste luka, odnosno podjela luka može biti prema brojnim kriterijima i ono se razlikuje od države do države a to je najviše zbog složenosti lučkog sustava i same luke unutar te države. Luke imaju svoja vlastita obilježja koja se ponekad mogu slagatimeđusobno te prema tim obilježjima omogućuje se razvrstavanje luka jer nema jedinstvene opće prihvaćene podjele luka.¹⁵

Podjela luka moguća je prema različitim kriterijima. Ovisno o namjeni za koju služe, luke se mogu podijeliti na luke otvorene za javni promet i luke za posebne namjene. Takve luke podijeljene su prema Pomorskom Zakoniku. Predstavlja temeljnu podjelu luka i u slučaju bilo kakve promjene kod podjele nekih luka, lučka uprava, gradsko ili županijsko poglavarstvo podnose prijedlog za drugačiju podjelu luka.

Luke otvorene za javni promet su morske luke koje, pod istim pravima i uvjetima, može koristiti svaka fizička i pravna osoba sukladno njezinoj namjeni i u granicama raspoloživosti kapaciteta. One mogu biti otvorene za međunarodni i za domaći promet. Kako bi se gradila luka otvorena za javni promet i kako bi se odredilo njeno poslovanje potrebno je osnovati lučku upravu, koju imenuje država te luke. Lučka uprava na području takve luke svoje poslovanje temelji na Zakonu o pomorskom dobru i morskim lukama. Zakonom o pomorskom dobru i morskim lukama određena je granica između obaveza i vlasništva države i privatno pravnih osoba.¹⁶

¹⁵ **Zakon o pomorskom dobru i morskim lukama**, „Narodne novine“ 83/2023, čl.4

¹⁶ Dundović, Č., Kesić, B., **Tehnologija i organizacija luka**, Sveučilište u Rijeci, Pomorski fakultet Rijeka, Rijeka, 2001., str.30

5. 2. Obilježja luka otvorenih za javni promet

Prema Zakonu luke otvorene za javni promet prema veličini i značaju dijele se na:¹⁷

- luke osobitog odnosno međunarodnog gospodarskog interesa,
- luke županijskog značenja i
- luke lokalnog značenja.

Za upravljanje lukama osobitog (međunarodnog) gospodarskog interesa potrebno je osnivanje lučke uprave koju imenuje Vlada države. Djelatnosti koje se obavljaju unutar ovakvih luka su privez i odvez brodova, jahti i drugih plovni objekata, ukrcaj, iskrcaj te ostale manipulacije s robom, prihvat i usmjeravanje vozila, prekrcaj putnika te ostale gospodarske djelatnosti koje imaju funkciju razvoja pomorskog prometa.

Za luke županijskog i lokalnog značaja odgovorno je više lučkih uprava koje se osnivaju na zahtjev općinskog ili gradskog vijeća. Područje luka od županijskog značenja sadrži područje određeno za vršenje linijskog prometa, područje za komunalni vez, nautički vez, ribarski vez i privezišta. Vrsta lučkih djelatnosti jednaka je kao i kod luka od osobitog gospodarskog interesa. U skladu s tim treba također spomenuti da luka o kojoj se govori u ovom zavšnom radu spada u luke otvorene za javni promet, ima javnu namjenu, odnosno luka je županijskog značenja.

Luke igraju važnu ulogu u modernom društvu te doprinose rastu bruto domaćeg proizvoda općina, gradova i regija u kojima se nalaze. Za mnoge proizvode, proizvodnja i potrošnja su raspršenediljem svijeta te je uloga luke povezivanje proizvodnje i potrošnje i uspostavljanje globalnih lanaca opskrbe. Luke mogu biti smatrane čvorovima gdje se susreću pomorski prijevoz i zaleđe.

Pristupačnost luke je važan pokazatelj ekonomskog učinka. No, luke također stvaraju i negativne efekte kao što su emisije plinova i buka čime se stvaraju potreba za održivim razvojem morskih luka i poslova povezanih s lukama što zahtijeva promjenu koja se može postići ulaganjem u tehnološke promjene i inovacije, optimiziranjem i kvalitetnim planiranjem što će se također istaknuti u nastavku ovog rada. Lokalna uprava ima

¹⁷Zakon o pomorskom dobru i morskim lukama, „Narodne novine“ 83/2023, čl.43

nezamjenjivu ulogu i odgovornost u razvoju turizma na lokalnoj razini, ali i obavezu poznavanja i implementiranja koncepta održivog razvoja u strateške planske dokumente.¹⁸

5.3. Multiplikativni učinci luka otvorenih za javni promet

U ekonomskom smislu luka predstavlja multiplikativni financijski čimbenik za sve sudionike u poslovnim procesima, ali i za cijelo područje lučkih djelatnosti. Multiplikativni učinci mogu se definirati kao učinci koji od promjene jedne novčane jedinice dovode do promjene koja je veća od te novčane jedinice. Postoje mikromultiplikativni učinci i makromultiplikativni učinci koji čine temeljne razine promatranja gospodarskog života.¹⁹

„Mikrorazina obuhvaća pojedinca, obitelj ili poduzeće, dok makro razina obuhvaća gospodarstvo kao cjelinu. Multiplikatori se koriste kako bi se obuhvatili sekundarni učinci potrošnje i gospodarske aktivnosti u lukama. Analizom multiplikatora cilj je obuhvatiti sekundarne učinke koje stvaraju morske luke svojim poslovanjem“.²⁰

Mjerenje multiplikativnih učinaka morskih luka kompleksan je proces te su provedena mnoga istraživanja i pokušaji njihovog mjerenja te ih karakteriziraju vrlo različiti rasponi metodologija. Stoga se mogu odrediti kružnice utjecaja koje definiraju unutarnje i vanjske krugove utjecaja ovisno o intenzitetu i važnosti.

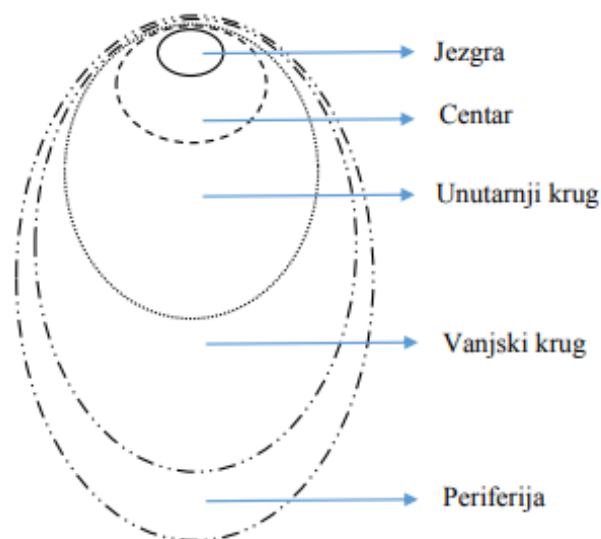
Sljedeća slika prikazuje kružnice utjecaja multiplikativnih učinaka.

Slika 11. Kružnice ekonomskog utjecaja

¹⁸Birkić, D., Čubelić Pilija, I., Kljajić Šebrek, J.(2014).; **The role of local government in planning of sustainable tourism of coastal destination**, Opatija, 08.-09. May 2014.g., str.216

¹⁹ Mudronja G., **Ekonomski učinci morskih luka i njihov utjecaj na regionalno gospodarstvo**, Rijeka 2019., str. 213

²⁰Kesić B., Jugović A., **Menadžment pomorskoputničkih luka**, Sveučilište u Rijeci, Pomorski fakultet Rijeka, Rijeka, 2006., str. 165

Izvor: Prilagođeno od strane autora prema Kesić B., Jugović A.,2006, str.165

Jezgra (Općina Sv.Filip i Jakov) predstavlja grad ili općinu u kojem je smještena morska luka te ona uglavnom ima najveće koristi od luke. Prvenstveno su koristi vezane uz zapošljavanje i povećanje prihoda poduzećima koja su direktno vezana uz poslovanje morskih luka. *Centar (Biograd na moru)* je područje u čijoj je blizini smještena luka te obuhvaća područja koja su udaljena najviše pola sata od luke. On također ima najveću korist koja proizlazi iz stvaranja novih radnih mjesta. *Unutrašnji krug (Benkovac)* obuhvaća područja od sat vremena putovanja od luke te kvalitetnija prometna povezanost smanjuje vrijeme putovanja do udaljenih područja i povećava radijus kružnice što rezultira većim ekonomskim utjecajem. *Vanjski krug (Šibenik)* sastoji se od područja od sat i pol udaljenosti od luke, dok se *periferija (Makarska)* sastoji od područja koja su dva sata udaljena od luke. Njihova tržišta većinom imaju mogućnost generirati prihode kroz opskrbu morskih luka i ostalih industrija faktorima proizvodnje.

5.3.1. Mikromultiplikativni učinci luka otvorenih za javni promet

Kao što je gore već navedeno mikromultiplikativni učinci imaju utjecaj na gospodarstvo i sagledavaju život pojedinca i/ ili poduzeće. Multiplikativni učinci polaze odtoga da pri promjeni novčane jedinice dolazi i do promjene koja je veća od te početne novčane jedinice od koje se kreće. Bave se potrošnjom koju turisti, putnici, neka kućanstva ili poduzeća stvaraju u određenom gradu to jest regiji.

Razlikuju se tri učinka potrošnje a to su:

- direktni učinak,
- indirektni učinak i
- izazvani ili inducirani multiplikativni učinci.

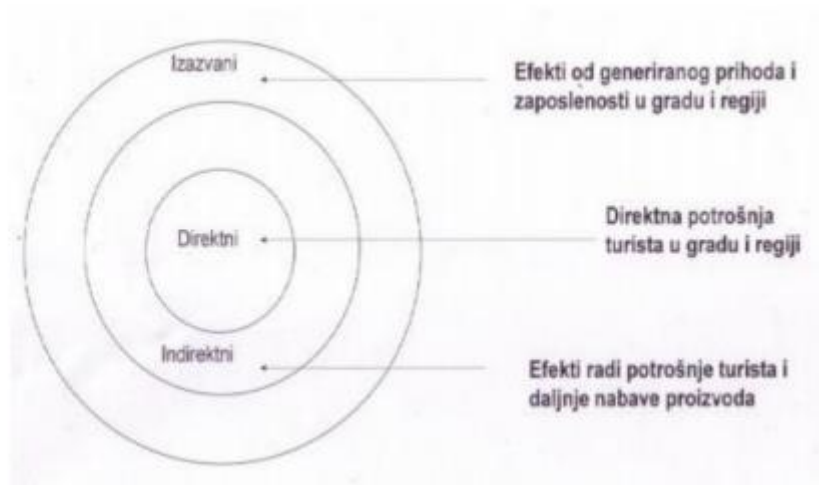
Direktni učinak odnosi se na utjecaj potrošnje putnika na robu i usluge proizvedene u gradu i regiji, odnosi se na potrošnju putnika i posade naprimjer na suvenire, poklone, rekreaciju, zabavne programe, izlete, hranu i slično.

Indirektni učinci pojavljuju se kod pojave lokalnih dobavljača koji iz razloga povećane potrošnje putnika, kupuju robu i usluge kako bi zadovoljili povećanu potražnju. Najčešće se odnose na promjenu u prodaju, povećane prihode u ekonomskim djelatnostima, te nova radna mjesta koji su povezani s industrijama koje opslužuju putnike. Indirektni učinci još se nazivaju i sekundarni efekti i najvidljiviji su u izlaznim podacima nekog poduzeća kojemu djeluje u ekonomskim aktivnostima. Primjer indirektnog učinka je kada putnik dođe u restoran i naruči određeno jelo, to zahtjeva od vlasnika restorana da nabavi sirovinu odnosno hranu od proizvođača u regiji to jest gradu.

Izazvani ili inducirani multiplikativni učinak se odnosi na određenu dodatnu potrošnju do koje najčešće dolazi kada se stvoreni prihod od direktnih i indirektnih učinaka iskoristi za daljnju potrošnju. Ovaj učinak još nosi ime i potrošački učinak. Primjer za ovaj učinak je kad tvrtka koja je dobila profit od potrošnje putnika isplati svoje zaposlenike, a potom oni to potroše unutar grada ili regije te luke.

Sljedeća shema prikazuje multiplikativne učinke potrošnje turista

Shema 1. Multiplikativni učinci potrošnje turista

Izvor: Jugović, A., „Racionalizacija upravljanja pomorskoputničkim lukama Republike Hrvatske“, <https://hrcak.srce.hr/file/6517> (16.05.2023.)

Na shemi šest vidimo na što se odnose multiplikativni učinci potrošnje turista. Prikazano je kakav učinak imaju direktni, kakav indirektni i na kraju kakav izazvani multiplikativni učinci što je i opisano u tekstu iznad slike.

5.3.2. Makromultiplikativni učinci luka otvorenih za javni promet

Makromultiplikativni učinci luka otvorenih za javni promet predstavljaju efekte kojise događaju u unutarnjim varijablama. Primjer takvih učinaka su bruto domaći proizvod ilinovčana masa koje se mijenjaju zbog investicijske potrošnje ili bankarske rezerve. Unutarnjevarijable mijenjaju se i promjenom vanjskih varijabli.

Makromultiplikativni učinci uključuju potrošnju, stvaranje zaposlenja, prihode, poreze idodatnu vrijednost.

Najvažniji učinci koje stvaraju morske luke su:²¹

- poslovna aktivnost koja predstavlja vrijednost nastalu u proizvodnji,
- radna mjesta koja se odnose na mjere zaposlenosti poduzeća, ovisi o zaposlenosti u industriji regije na koju utječe i izmjerena ekonomska aktivnosti,
- prihod odnosno dobit nekog poduzeća, uključuje nadnice, osobne dohotke i prihodevlasnika, ne uključuje mirovinu, osiguranja, kamate i najamninu,

²¹Granić, Mia., „Multiplikativni učinci razvoja luka otvorenih za javni promet“, 2020. ,str.38

- državni porezi, prihodi prikupljeni od strane vlade kao carine, trošarine turista, potrošnje, javne koristi i drugi porezi nastali promjenom u proizvodnji, te
- dodatna vrijednost koja predstavlja razliku između vrijednosti prodane robe i njihove same vrijednosti.

Veličina makromultiplikatora ovisi i o odlukama kućanstva o želji za potrošnjom, najčešće to nazivamo granična sklonost potrošnji odnosno štednji.

Ključno kod makromultiplikativnih učinaka je da kada se prihod potroši, ta potrošnja postaje nečiji prihod tako u krug. Naprimjer kupovina nekog broda, jedno kućanstvo uštedi za kupnju glisera i odluči ga kupiti, prihod koji je uštedila postaje potrošnja koja zapravo predstavlja prihod za agenciju, trgovinu koja prodaje gliser.

Isto tako, mora se naglasiti da postoje i niz negativnih učinaka takvih luka, a neki od njih su:

- masovni turizam
- ekološke štete
- brza i ishitrena izgradnja objekata
- zadiranja u pomorsko dobro
- nepravodobno sankcioniranje kapitala u želji za što bržim ostvarivanjem prihoda

6.LUKA OTVORENA ZA JAVNI PROMET – SV.FILIP I JAKOV

6.1. Predstavljanje i svrha projekta

Investicijski projekt luka otvorena za javni promet Sveti Filip i Jakov predstavlja uređenje dijela obalnog pojasa naselja Sv. Filip i Jakov u duljini od oko 300m oblane trase i na površini akvatorija od oko 54.400m².Svi novoplanirani pomorsko-građevinski objekti prostorno i funkcionalno se nastavljaju na postojeće. Dva postojeća bazena – mandrača kao i postojeći polukružni lučki bazen, koji je i danas u funkciji prihvata komunalnih odnosno sportskih brodica, uklopit će se u planiranu luku.

Izgradnjom luke omogućit će se povećanje broja vezova (nautičkih i komunalnih) te prihvata brodova u javnom prometu i turističkih brodova u tranzitu kao i ribarskih brodova kod prekrcaja ribe.²²

Također uredit će se kontaktna zona s postojećom plažom čime će se dobiti nove kupališnepovršine veličine 3510m² kapaciteta 440 kupača.. Izgradnja pomorskih građevina dijelom uključuje nasipanje obale čime će se stvoriti nove kopnene površine u zoni obalnog pojasa.

Sljedećom slikom prikazana je lokacija zahvata u naselju Sv.Filip i Jakov

Slika 12.Lokacija zahvata s ucrtanim planom

Izvor: Elaborat zaštite okolišta Sveti Filip i Jakov (16.8.2023.)

²²Elaborat zaštite okoliša-ocjena i potrebi procjene utjecaja na okoliš, str.7(25.06.2023.)

Nadalje, investicijski projekt luka otvorena za javni promet obuhvaća izgradnju slijedećih zona u sklopu županijske luke otvorene za javni promet lokalnog značaja, te kupališne zone:²³

- dio luke s nautičarskim vezovima u tranzitu i trajnom boravku na vezu –161 u zaštićenom području i 127 vanjskih vezova

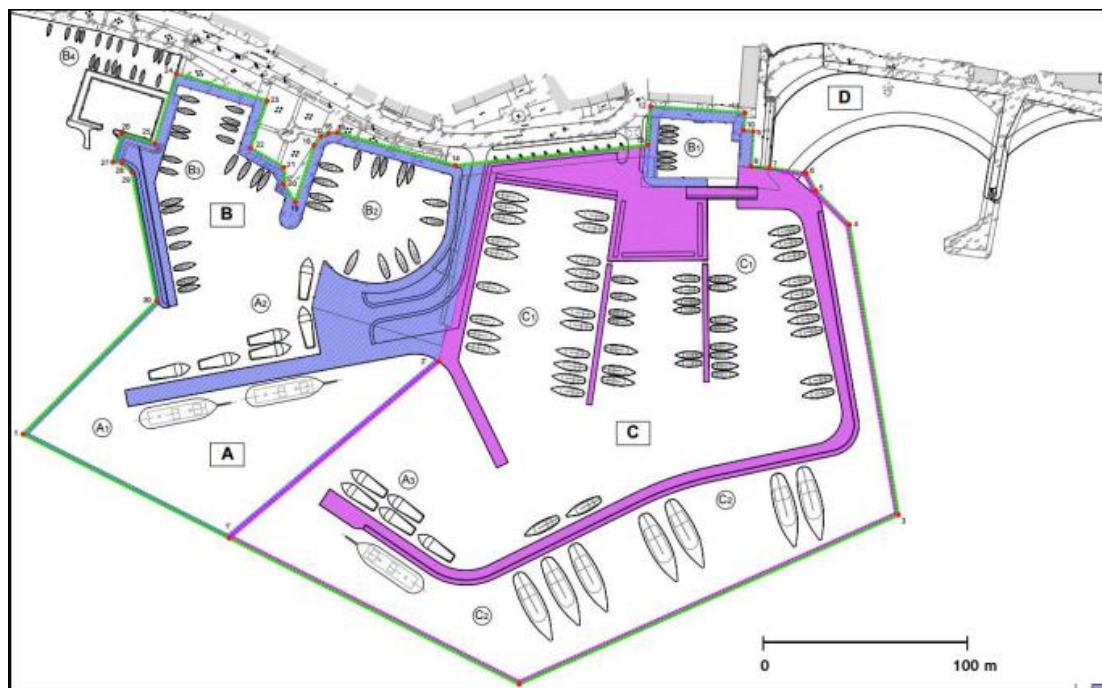
- dio luke za javni promet i turističke brodove u tranzitu, te prihvat ribarskih brodova kod prekrcaja ribe – prihvat 2-3 veća ribarska broda i zimski prihvat od 3-4 većih brodova

- dio luke u funkciji komunalnog veza – 140 vezova

- novoformirane kupališne površine - 3510m²

Svaka od tih zona prikazana je na slici koja slijedi, ali i detaljno objašnjena u daljnjem tekstu rada.

Slika 13. Situacijski prikaz karakterističnih presjeka

Izvor: Elaborat zaštite okoliša Općine Sveti Filip i Jakov (25.06.2023.)

Na slici 13. prikazano je da će u zoni A i B biti prisutne brodske linije za javni prijevoz i prihvat turističkih brodova, dio za prekrcaj ribe i dio za zimski vez. Zona C imat će funkciju

²³Županijska lučka uprava Zadar, dostupno na: <https://www.cpa-zadar.hr/> (25.06.2023.)

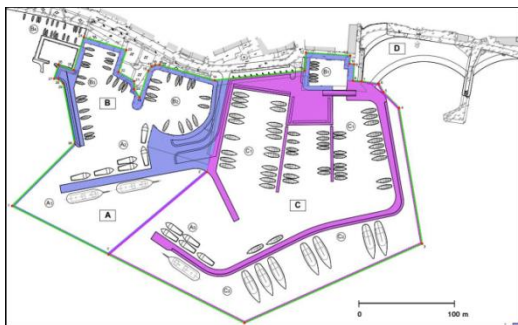
prihvata nautičkih plovila u tranzitu i zona D prikazuje novoformiranu plažu (kupališnu površinu).

6.1.1. Opis projekta luka otvorena za javni promet

Izgradnjom zone A, B i C omogućit će se povećanje broja vezova, kako nautičkih tako i komunalnih, bolji pristup i ulaz u luku. U nastavku ovog poglavlja daje se opis svake od zona zajedno sa brojem vezove i planiranim djelovima luke.

Dio luke za nautičarske vezove u tranzitu i trajnom boravku na vezu (zona C)

Slika 14. Zona C luke Sv.Filip i Jakov

Izvor: Elaborat zaštite okoliša Općine Sveti Filip i Jakov (25.06.2023.)

Novoplanirani kopneni dio ovog dijela luke iznosi oko 400m², a površina akvatorija oko 21.500 m².

Ulaz u samu luku je planiran u produžetku postojeće mjesne ceste, a za potrebe funkcioniranja prometa na kopnenom dijelu luke preoblikovat će se ulaz u postojeći bazen mandrač.²⁴

Ostvareni kapaciteti u odnosu na privez plovila daje se u sljedećoj tablici:

²⁴ mandrač-ogradoeno manje obalno privezište za čamce; lučica

Tablica 5. Ostvareni kapaciteti s obzirom na privez plovila

VRSTA VEZOVA	KATEG.	DULJINA BRODA	BROJ VEZOVA	ZASTUPLJ. (%)
VEZOVI U ZAŠTIĆENOM AKVATORIJU	IV	11,0 m	31	24 %
	V	13,5 m	27	21 %
	VI	16,0 m	35	28 %
	VII	18,5 m	13	10 %
UKUPNO :			106	83 %
VANJSKI VEZOVI	Brođovi dužine do 40 m		21	17 %
SVEUKUPNO :			127	100 %

Izvor: Elaborat zaštite okoliša Općine Sveti Filip i Jakov (25.06.2023.)

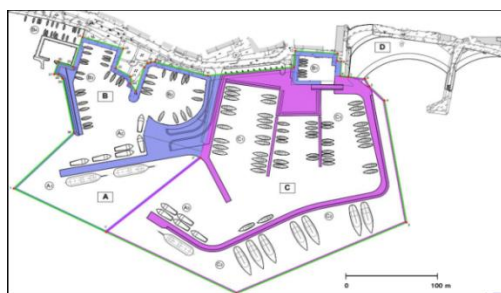
Navedeni kapacitet nautičkih vezova sveden na ekvivalent „plovilo dužine 12m“ i iznosi 161 vez u zaštićenom akvatoriju te 127 vanjskih vezova s ekvivalentom „brođovi dužine 40m“

Vežano uz kopneno uređenje lučkih površina, na prostoru luke nisu predviđeni servisni itehnološki sadržaji. Na ovaj način se postižu uvjeti da se pretežni interesi ljudi s plovilamogu ostvariti u okviru sveukupne ponude koje pruža samo naselje Filip i Jakov (trgovina, ugostiteljski sadržaji, sadržaji za sport i rekreaciju itd.). Na lučkom se području projektom ipak preporuča sagledati mogućnost realizacije receptivnog objekta, sanitarnih čvorova, informativnih punktova, ugostiteljskog objekta manjeg kapaciteta i slično. Ovisno o preostaloj raspoloživoj površini ostvario bi se i prihvat vozila u mirovanju – parkirališni prostor. Kapacitet ovog parkirališnog prostora se procjenjuje na 28 PM.

Dio luke otvorene za javni promet, turističke brođove u tranzitu, te prihvat ribarskih brođova kod prekrcaja ribe(zona A)

Na slici 15. Prikazan je dio luke koji je otvoren striktno za javni promet te brođove u tranzitu.

Slika 15. Zona A luke Sv.Filip i Jakov

Izvor: Elaborat zaštite okoliša Općine Sveti Filip i Jakov (25.06.2023.)

Ovaj dio luke se kao pomorsko-građevinski objekt i novoostvarena lučka površina nastavlja na postojeći bazen polukružnog oblika. Na ovaj način se uz već postojeću obalu osigurava obalna trasa u sveukupnoj duljini od oko 45 m, sa zaobalnom lučkom površinom od 880 m².

Na ovom dijelu uz sami ulaz u polukružni bazen je predviđen prihvat ribarskih brodova zaprekrcaj ribe koji može prihvatiti istovremeno 2-3 veća ribarska broda, te na području zimovališta može stajati 4-5 većih ribarskih brodova.

Dio luke s komunalnim vezom(zona B)

Komunalni vez predstavlja vez za brodice lokalnog stanovništva. Komunalni vezovi su diljem cijelog lučkog prostora i čine ih:

- postojeći vezovi u zoni postojećih pomorsko-građevinskih objekata (istočni i polukružni lučki bazen)- duljine broda 6,5m-9,5m sa približno 140 vezova²⁵
- novoostvareni vezovi u novom zasebnom lučkom bazenu koji se formira izgradnjom novog lukobranskog objekta s korijenom u uglu bazena za vodene sportove (tzv. zapadni bazen) – duljine broda 8m i 23 veza, te duljine broda 9,5m - 24 veza.

Svaki od tih prostora je detaljnije prikazan u talivi koja slijedi.

Tablica 6. Ukupni ostvareni kapaciteti komunalnih vezova u luci Sv.Filip i Jakov

VRSTA VEZOVA	KATEG.	DULJINA BRODA	BROJ VEZOVA	ZASTUPLJ. (%)
POSTOJEĆI VEZOVI	I - III	6,5 - 9,5 m	- 140	75 %
NOVOPLAN. VEZOVI	II	8,0 m	23	12 %
	III	9,5 m	24	13 %
UKUPNO :			47	25 %
SVEUKUPNO :			187	100 %

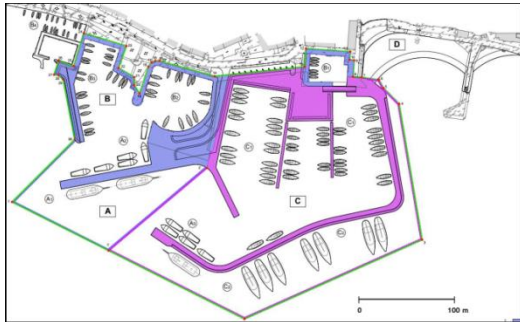
Izvor: Elaborat zaštite okoliša Općine Sveti Filip i Jakov (25.06.2023.)

Kapacitet komunalnih vezova plovila dužine 12 m iznosi 38 vezova čiji broj ostaje isti i dana.

²⁵ Elaborat zaštite okoliša općine Sveti Filip i Jakov, str. 75 (26.06.2023.)

Novoostvarene kupališne površine(zona D)

Slika 16. Zona D luke Sv.Filip i Jakov

Izvor: Elaborat zaštite okoliša Općine Sveti Filip i Jakov (25.06.2023.)

Kupališne površine planirane su istočno od novoplaniranog lukobrana.

Zahvat uključuje:

- nasipanje nove plažne površine veličine 3510m²kapaciteta 440 kupača,
- izgradnju novog obalnog zida kao dijela šetnice u duljini od 70 m,
- rekonstrukciju postojećeg plažnog pera skraćanjem za oko 29 m.

6.1.2.Gospodarski,ekonomski i ekološki učinci luke Sveti Filip i Jakov

Najsnažniji utjecaj turizam ima na turistički receptivna gospodarstva u koja spada i Hrvatska. Procjenjuje se da će razvoj turizma na tržištu poput luke s javnom namjenom Sveti Filip i Jakov imati snažan utjecaj, donijeti stabilnosti i pozitivne ekonomske učinke. Turisti će svojom potrošnjom utjecati na razvoj gospodarstva, bilo na izravan ili neizravan način. Koristiti će razne proizvode i usluge već kod priprema za putovanje sve do njegove realizacije. ²⁶ Dakle, prema investicijskoj studiji predviđena marina s nautičkim vezovima,odnosno luka za javni promet imati će svoje negativne i pozitivne učinke koji slijede u nastavku.

Procjenu prihoda tijekom korištenja luke čine:

- ✓ prihodi od plovnih objekata na stalnom godišnjem vezu
- ✓ prihodi od sezonskih i nautičkih vezova
- ✓ prihodi ostvareni iznajmljivanjem plovnih objekata

²⁶ Politika održivog razvoja nautičkog turizma, Split 2016. ,str.72 (30.06.2023.)

- ✓ prihodi brodova za kružna putovanja Prihodi od raznih naknada (registracija plovnih objekata/ naknada za upis, izdavanje vinjeta za strane jahte i brodice, boravišna pristojba, prodaja goriva ,...)

Svakako treba uzeti u obzir i gospodarske učinke koje nautički turizam ima na ugostiteljstvo i ostale uslužne djelatnosti. Karakteristika turističke potražnje danas jest orijentacija na individualizam, upoznavanje ambijentalnih vrednota, avanturizam. Da bi se udovoljilo tim zahtjevima tržišta, potrebno je razvijati nautički turizam kao najperspektivniji, s obzirom na idealne prirodno-zemljopisne i maritimne uvjete. Prema nekim procjenama – nautički turizam u Hrvatskoj ima najveće perspektive za razvoj i zbog mogućnosti zadovoljavanja turističkih potreba gostiju iz visoko razvijenih zemalja Europe. U pripremi ponude i prihvatu nautičkih turista trebaju integrirano sudjelovati raznoliki činitelji. To predstavlja jedan novi marketing pristup u smislu ponude, raznolikosti, discipline u radu, kako marina, tako i trgovina. Upravo taj marketing pristup predstavlja osnovicu za daljnji razvoj nautičkog turizma i gospodarstva Hrvatske.

Takvim pristupom moguće je znatno povećati udio nautičkog turizma u ukupnom turističkom prometu pa i u ukupnom gospodarstvu, a posredni učinci takve politike ogledali bi se i u rastu poduzetništva u primorskim mjestima smještenim uz luke nautičkog turizma. Posebno pravno pitanje u postupku upravljanja, održavanja i zaštite pomorskog dobra jest participacija lokalne samouprave. Morska obala i lučice predstavljaju životni interes gradova i općina koje su tradicionalno njima upravljale. U kontekstu globalizacije, tržišnih zbivanja i promjena, kratkoročnu i dugoročnu politiku razvoja hrvatskog turizma, a posebice nautičkog treba razmatrati kao viziju novog sustava, izgrađenih novih odnosa temeljenih na vlastitim vrijednostima, ali i na međunarodno transparentnim kriterijima i pravilima.²⁷

²⁷ Vuković, I., "Međunarodna ekonomija i turizam", 2000., Zagreb, str. 209

6.3 Studija utjecaja na okoliš općine Sveti Filip i Jakov

Tijekom pripreme, izvođenja i korištenja zahvata nositelj zahvata dužan je pridržavati se mjera koje su propisane važećom zakonskom regulativom iz područja zaštite okoliša i njegovih sastavnica te zaštite od opterećenja okoliša, kao i iz drugih područja koja se tiču gradnje.²⁸

Samim tim, važno je napomenuti da je procjena utjecaja na okoliš veoma važna baš radi određivanja mjera zaštite okoliša, kako bi se utjecaji sveli na najmanju moguću razinu i postigla najveća moguća očuvanost kakvoće okoliša.

U nastavku ovog poglavlja prikazan je opis mogućih utjecaja zahvata na okoliš tijekom izgradnje, ali i korištenja luke otvorene za javni promet. Riječ je o utjecaju na vode, bioraznolikost, krajobraz te kulturna doba općine Sveti Filip i Jakov.

UTJECAJ ZAHVATA NA VODE

Utjecaj tijekom izgradnje zahvata

U području zahvata nema površinskih tokova. Područje zahvata nalazi se izvan vodozaštitnih zona. Potencijalna opasnost za onečišćenje podzemnih voda tijekom pripreme i izvođenja radova je mala. Izvori onečišćenja mogu biti građevinski strojevi i vozila. Ovaj utjecaj može se smanjiti pravilnim rukovanjem strojevima i vozilima i poduzimanjem mjera zaštite u slučaju akcidenta.

Utjecaj tijekom korištenja zahvata

Na prometno-manipulativnim površinama uređene obale stvarat će se otpadne oborinske vode koje je prije ispuštanja u more potrebno pročistiti na separatoru čime će se smanjiti utjecaj na vode odnosno more.

UTJECAJ ZAHVATA NA MORE

Utjecaj tijekom izgradnje zahvata

Kod nasipanja u more, prilikom proširenja obale i izgradnje pomorskih građevina, uključivo nasipanje plažnih površina, ne očekuje se značajni utjecaj na more jer će granulometrija materijala za nasipanje biti takva da se materijal strujama neće suspenzijom

²⁸ Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, dostupno na: <https://mingor.gov.hr/> (25.07.2023.)

transportirati dalje od mjesta nasipanja. Procjenjuje se da će se zahvatom nasuti oko 25.000 m² površinemorskog dna.

U sklopu uređenja plaže planira se skraćenje postojećeg plažnog pera uklanjanjem postojećeg nasipa u moru zbog čega će doći do podizanja sedimenta što će dovesti do privremenog замуćenja mora. Procjenjuje se da površina iskopa neće biti veća od 450 m². Sličan utjecaj bit će posljedica temeljenja pomorskih konstrukcija budući da se tijekom temeljenja moraju izvršiti manji podmorski iskopi. Radi se o prihvatljivim utjecajima privremenog trajanja. Drugi potencijalni izvori onečišćenja mogu biti gorivo, ulja i maziva iz građevinskih strojeva na gradilištu.

Utjecaj tijekom korištenja zahvata

Utjecaji tijekom korištenja mogu nastati od slijedećih vrsta otpadnih voda:

- zauljene oborinske vode (parkiralište, prometnice),
- otpadne vode s plovila (sanitarne otpadne vode, kaljužne vode).

UTJECAJ ZAHVATA NA BIORAZNOLIKOST

Projekt neće imati značajnog utjecaja na kopnena staništa budući da se radi o urbanom području (izgrađena obala). Iako se morska dna u području zahvata prema Prilogu II Pravilnika o popisu stanišnih tipova, karti staništa te ugroženim i rijetkim stanišnim tipovima²⁹ smatraju ugroženim i rijetkim staništima prema Direktivi o staništima, treba naglasiti da se ovi stanišni tipovi ne smatraju ugroženim i rijetkim staništima na razini Hrvatske. Što se tiče utjecaja na bentoske i druge morske zajednice, nasipanjem u more (proširenje obale) i temeljenjem pomorskih konstrukcija uništiti će se sve prisutne bentoske vrste i staništa na ograničenoj površini nasipanja. Procjenjuje se da će se nasuti oko 25.000 m² morskog dna. Pritom treba napomenuti da se radi o području mora koje se i danas dijelom koristi za privez brodova pa je utjecaj na bentos u tom smislu već prisutan. Uz pridržavanje mjera zaštite definiranih člancima 4. i 5. Zakona o zaštiti prirode³⁰ i člancima 10, 11. i 13. Zakona o zaštiti okoliša (NN 80/13) tijekom izgradnje zahvata, spomenuti negativni utjecaji smatraju se prihvatljivim.

²⁹ Zakon o popisu stanišnih tipova te ugroženim rijetkim stanišnim tipovima, NN 88/14, čl.8, prilog II

³⁰ Zakon o popisu stanišnih tipova te ugroženim rijetkim stanišnim tipovima, NN 80/13, čl.4.,5.,10.,11. i 13.

Utjecaj tijekom korištenja zahvata

Uređenjem luke spriječit će se kontinuirano uništavanje pridnenih biocenoza koje se sada događa uslijed neorganiziranog sidrenja brodica (nekontrolirano sidrenje, struganjesidrenih lanaca po dnu) u dijelu područja zahvata.

U razdoblju od godine dana nakon izgradnje, na sidrenim blokovima i lancima će se naseliti sesilni organizmi koji se mogu i sada naći na postojećim objektima i blokovima u moru. U podmorju oko lukobrana će se kvantitativno povećati populacija ribljih vrsta koje će tu nalaziti sklonište.

UTJECAJ ZAHVATA NA KULTURNA DOBRA

Utjecaj zahvata na kulturnu baštinu promatran je kao izravni i neizravni:

1. Izravnim utjecajem smatra se svaka fizička destrukcija objekata/lokaliteta kulturne baštine unutar predviđene zone utjecaja.

2. Neizravnim utjecajem smatra se narušavanje integriteta pripadajućeg prostoraobjekata/lokaliteta kulturne baštine unutar predviđene zone utjecaja.

U zoni izravnog utjecaja (Zona A) nalazi se gradsko-seoska cjelina naselja Sv. Filip i Jakov. Radi se o zaštićenom nepokretnom kulturnom dobru: kulturno-povijesna cjelina (oznaka zaštite: Z-2964). Fizički se zahvat nastavlja na spomenutu zonu, dodiruje je te time ima utjecaj na kvalitetu vizura na i sa spomenute zone. Nadalje, zahvat se nalazi oko 50 m južno od župne crkve Sv. Mihovila (XVIII. st.) s pripadajućim zvonikom koja predstavlja zaštićeno nepokretno kulturno dobro (oznaka zaštite: Z-3207).

Zahvat iako fizički ne ugrožava spomenute lokalitete kulturne baštine, ima utjecaja na kvalitetu vizura sa i na spomenute lokalitete, posebno u fazi korištenja kada će se veća plovila vezana u luci svojim jedrima i gabaritima isticati u prostoru. Smatra se da se radi o prihvatljivom manje značajnom negativnom utjecaju na spomenuta kulturna dobra. U zoni neizravnog utjecaja (Zona B) nema evidentiranih lokaliteta kulturne baštine. Na udaljenosti većoj od 500 m nalazi se prostor Ulica i Vlaka (udaljenost od granice zahvata oko 600 m) koji je dio gusto izgrađenog naselja tradicijske gradnje predložen za zaštitu prostornim planom, zatim crkva Sv. Roka u Rogovu (udaljenost od granice zahvata oko 2500 m) koja je zaštićeno kulturno dobro, te lokalitet Dvorine (udaljenost od granice zahvata oko 1700 m) koji predstavlja ostatke srednjovjekovnih gospodarskih zgrada koje su pripadale opatiji na Rogovu

i koji je također zaštićeno kulturno dobro. Zahvat neće imati utjecaja na spomenuta kulturna dobra. Budući da će se za zahvat izdati i posebni uvjeti nadležnog konzervatorskog odjela u postupku izdavanja dozvola, može se zaključiti da zahvat neće imati značajan utjecaj na kulturna dobra uz pridržavanje posebnih konzervatorskih uvjeta.

UTJECAJ ZAHVATA NA KRAJOBRAZ

Utjecaj tijekom izgradnje zahvata

Tijekom izgradnje zahvata može se očekivati negativni vizualni utjecaj zbog prisutnost strojeva, opreme i građevinskog materijala na području zahvata. Utjecaj je kratkotrajan i karakterističan isključivo za vrijeme trajanja priprema i izgradnje zahvata.

Utjecaj tijekom korištenja zahvata

Planirani zahvat zauzet će veliki dio središnje obale naselja Sv. Filip i Jakov te će postati dominantni element u prostoru koji će promijeniti cjelokupnu sliku prostora i doživljaj naselja kao manjeg i mirnijeg turističkog mjesta.

Zaključno, s obzirom da je postojeći prostor obuhvata krajobrazno neatraktivna i sadržajno siromašna sredina, zahvat će povećati kompleksnost krajobraza. Novi urbani karakter koji će mjesto Sv. Filip i Jakov dobiti izgradnjom luke svakako će sadržajno obogatiti prostor pa se utjecaj zahvata na krajobraz s aspekta uređenja postojećeg obalnog pojasa može ocijeniti kao umjereno značajan pozitivan. Malo značajan negativan utjecaj predstavlja utjecaj na postojeće vizure – (1) dijelom će se zatvoriti pogled iz naselja prema moru i okolnim otocima, (2) brodovi s visokim jarbolima smanjit će dominantnost zvonika crkve Sv. Mihovila u vizuri mjesta. Zahvat se smatra prihvatljiv za krajobraz uz pridržavanje mjera propisanih člankom 7. Zakona o zaštiti prirode.³¹

UTJECAJ NA STANOVNIŠTVO

Utjecaj tijekom izgradnje zahvata

U zoni izgradnje radovi će utjecati na život lokalnog stanovništva u smislu utjecaja na prometne tokove, povećanje razine buke i prašenje. Korištenje obale u obuhvatu zahvata tijekom izgradnje bit će otežano. Također bit će otežano korištenje postojećih morskih vezova u zoni zahvata. Utjecaj na cestovni promet očitovat će se kroz otežani pristup lokaciji zahvata

³¹ Zakon o zaštiti prirode, NN 80/13, 15/18, 127/19, čl. 8

te povećani promet uslijed transporta materijala za građenje. Uslijed zamućenja mora tijekom nasipanja pomorskih građevina i iskopa radi skraćenjapostojećeg plažnog pera, moguć je utjecaj na prozirnost mora na plaži Iza Banja.

Utjecaj tijekom korištenja zahvata

Zbog povećanja broja vezova u luci doći će do povećanja razine buke koju stvaraju korisnici luke. Uređenjem dijela obalnog pojasa u naselju Sv. Filip i Jakov poboljšat će se urbanakvaliteta naselja. Izgradnja luke uključuje povećanje broja vezova u luci Sv. Filip i Jakov za domicilno stanovništvo – broj komunalnih vezova povećat će se s postojećih 144 na 187 vezova. Dodatno, osigurat će se novih 127 nautičkih vezova, te novi vezovi za turističke i ribarskebrodove. Proširenjem obale osigurat će se dodatni prostor za parkiralište i turističke sadržaje u zoni obalnog pojasa.

Uređenjem kontaktnog dijela plaže Iza Banja osigurat će se 3.510 m² nove plažne površine. Zahvatom će se obogatiti turistička ponuda naselja Sv. Filip i Jakov što će se očitovati kroz dodatne prihode kako jedinici lokalne samouprave, tako i djelatnostima vezanim uz turizam.

UTJECAJ OD NASTAJANJA OTPADA

Utjecaj tijekom izgradnje i koištenja zahvata

Tijekom izgradnje zahvata nastat će otpadne tvari koje se prema Uredbi o kategorijama, vrstama i klasifikaciji otpada s katalogom otpada³² mogu svrstati unutar jedne od kategorija točno onako kako je prikazano u sljedećoj tablici.

Tablica 7. Grupe i podgrupe otpada koji se očekuje tijekom izgradnje zahvata sukladno Uredbi o kategorijama, vrstama i klasifikaciji otpada s katalogom otpada

KLJUČNI BROJ OTPADA	NAZIV OTPADA
13	Otpadna ulja i otpad od tekućih goriva
13 01	otpadna hidraulična ulja
13 02	otpadna maziva ulja za motore i zupčanike
13 08	zauljeni otpad koji nije specificiran na drugi način
15	Otpadna ambalaža, apsorbenzi, tkanine i sredstva za brisanje i upijanje, filterski materijali i zaštitna odjeća koja nije specificirana na drugi način
15 01	Ambalaža (uključujući odvojeno skupljenu ambalažu iz komunalnog otpada)
17	Građevinski otpad i otpad od rušenja objekata
17 01	beton, opeka, crijep/pločice i keramika
17 02	drvo, staklo i plastika
17 04	metali
17 05	zemlja (uključujući iskopanu zemlju s onečišćenih lokacija), kamenje i iskop od rada bagera
17 09	ostali građevinski otpad i otpad od rušenja objekata
20	Komunalni otpad (otpad iz domaćinstava i slični otpad iz obrta, industrije i ustanova) uključujući odvojeno skupljene sastojke
20 01	odvojeno skupljeni sastojci (osim 15 01)
20 03	ostali komunalni otpad

Izvor: Elaborat o zaštiti okoliša Općine Sveti Filip i Jakov, str. 77 (10.07.2023.)

³² Uredba o kategoriji, vrstama i klasifikaciji otpada, NN 50/05, 39/09 čl.10, prilog III

7. ZAKLJUČAK

Luke otvorene za javni promet od međunarodnog i županijskog interesa služe za korištenje svim pravnim i fizičkim osobama u Republici Hrvatskoj koji će on njenog korištenja ostvariti i donijeti dobit za cijelo područje. One predstavljaju multiplikativni učinak za sve sudionike i cijelo područje na kojem se odvija lučka djelatnost. Razlikuju se mikro i makro multiplikativni učinci koji sudjeluju u razvoju gospodarstva. Izgradnjom luke otvorene za javni promet- Sveti Filip i Jakov omogućit će se povećanje broja vezova(nautičkih i komercijalnih), prihvat brodova u javnom prometu i tranzitu,turističkihbrodova, chartera i ribarskih brodova kod prekrcaja ribe. Uz to, uredit će se plaža *Iza Banja* čime će se dobiti nova kupališna površina u zoni obalnog pojasa.

Po pitanju izgradnje luke može se reći da je luka Sv.Filip i Jakov „vapila“ za uređenjem kako zbog estetskog izgleda tako i zbog narušene stabilnosti postojećih djelova.

Nadalje, ovim projektom itekako će se zadovoljiti potrebe mještana jer će se izgraditi vezovi samo za njih, održati će se tradicija za jednodnevne izlete koji su zaštitini znak Filipa i Jakova. Izgradnja komercijalne luke novina je za Općinu pa će se tako privući klijantela kakva dosad nije dolazila,odnosno vrlo dobri potrošači.Uz već navedene pozitivne utjecaje(tradicija,turističkipromet,otvaranje novih radnih mjesta) postoje i neki negativni,a odnose se na okoliš. Prema provedenoj studiji kao negativni utjecaji mogu se navesti zauljene oborinske vode, otpadne vode iz plovila,stvaranje više vrsta otpada itd. Svaki od njih može se suzbiti ukoliko se bude pridržavalo mjera zaštita okoliša navedenih od lučke uprave i ostalih tijela. Turizam će biti izuzetno održiv i neće biti negativnih utjecaja u tolikoj mjeri.

Zaključno na kraju, nautički turizam nosi sa sobom goste bolje platežne moći ,a to znači da bi se u budućnosti mogla promijeniti infrastruktura smještajnih kapaciteta koja danas baš nije zadovoljavajuća s obzirom da predhodi privatni smještaj,niže kvalitete. Samim tim obogatiti će se turistička ponuda naselja Sv.Filip i Jakov što će se očitovati kroz dodatne prihode kako jedinici lokalne samouprave, tako i djelatnostima vezanim za turizam. Ako sagledamo nautički turizam je u okviru hrvatskog turizma i njegovih učinaka u velikoj mjeri podejenjen, ali upravo zbog toga općina Sv.Filip i Jakov želi to promijeniti i pokazati minimalan utjecaj na okoliš i puno onih pozitivnijih strana nakon izgradnje luke.

LITERATURA

Knjige

1. Bilen M.; **Turizam i okoliš, Veleučilište u Karlovcu**,Karlovac 2016.
2. Boranić Živoder, S. (2009.), **Upravljanje turističkom destinacijom u funkciji održivog razvoja turizma**, Doktorska disertacija, Ekonomski fakultet Zagreb, Zagreb.
3. Črnjar, M., Črnjar, K. (2009.), **Menadžment održivog razvoja**, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu u Opatiji, Rijeka
4. Dundović, Č., Kesić, B., **Tehnologija i organizacija luka**, Sveučilište u Rijeci, Pomorski fakultet Rijeka,Rijeka,2001.,str.30
5. Granić, Mia., „**Multiplikativni učinci razvoja luka otvorenih za javni promet**“, 2020.
- 6.Jelić L. 1898, **Povijesno-topografske crtice o biogradskom primorju**,VijesnikHrvatskoga arheološkog društva n.s.3, Zagreb, str.
- 7.Jugović, A., „**Racionalizacija upravljanja pomorskoputničkim lukama Republike Hrvatske**“, 2006, str.123
8. Kesić B., Jugović A., **Menadžment pomorskoputničkih luka**, Sveučilište u Rijeci, Pomorski fakultet Rijeka,Rijeka, 2006., str. 158
9. Mudronja G.,**Ekonomski učinci morskih luka i njihov utjecaj na regionalno gospodarstvo**, Rijeka 2019
10. Birkić, D., Čubelić Pilića, I., Kljajić Šebrek, J.(2014).; **The role of local goverment in planning of sustainable tourism of coastal destination**, Opatija, 08.-09. May 2014.g.
11. Birkić,D.:Održivi turistički razvoj priobalne destinacije,doktorskadisertacija,Fakultet za menadžmentu turizmu i ugostiteljstvu,Opatija,2016.
12. Stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj,Tomas,2019.
13. Odživi razvoj:legalni kontekst i prakstična primjena,Fakultet hrvatskih studija ,Odsjek za sociologiju,Zagreb,2009.

Internetske stranice i izvori

1. Službena stranica Općine Sv.Filip i Jakov, dostupno na: <https://www.opcinasvfilipjakov.hr/> (03.05.2023.)
2. Državni zavod za statistiku, dostupno na: <https://dzs.gov.hr/> (03.05.2023.)
3. Program ukupnog razvoja općine Sv.Filip i Jakov,dostupno na: <https://www.opcina-svfilipjakov.hr> (04.05.2023.)
4. Adriatic.hr, dostupno na: <https://www.adriatic.hr/hr/> (04.05.2023.)
5. TZ Općine Sveti Filip i Jakov, dostupno na: <https://www.sv-filipjakov.hr/hr/> (03.05.2023.)
6. Kalelarga info.hr, dostupno na: <https://www.kalelarga.info.hr/> (10.07.2023.)
7. Eurostat,dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat> (12.08.2023.)
8. Ministarstvo mora,prometa i infrastrukture,dostupno na: <https://mmpi.gov.hr/> (10.08.2023.)
9. Jadranski web portal,dostupno na: <https://www.morski.hr/krece-gradnja-marine-u-svetom-filipu-i-jakovu/> (25.06.2023.)
10. Cimerfraj.hr,dostupno na: <https://www.cimerfraj.hr/aktualno/odrzivi-turizam> (26.06.2023.)
11. Lokalni večernji,dotupno na: <https://lokalni.vecernji.hr/zupanije/> (25.06.2023.)
- 12.Zadarski list,dostupno na:<https://zadarskilist.novilist.hr/> (20.08.2023.)
13. Zadarski tjednik,dotupno na: <https://zadarskitjednik.hr/> (20.08.2023.)
- 14.Apartmani Šulekić,dostupno na: <http://apartmani-biograd.hr/lokacije.asp> (03.05.2023.)
- 15.Plan razvoja Zadarske županije 2021—2027.,str 24, dostupno na: <https://www.zadarska-zupanija.hr/> (04.05.2023.)
16. Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja,dostupno na: <https://mingor.gov.hr/> (20.08.2023.)
- 17.Narodne novine,dostupno na: novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/ (20.08.2023.)
- 18.Županijska lučka uprava Zadar,dostupno na: <https://www.cpa-zadar.hr/> (23.08.2023.)

POPIS TABLICA

1. Tablica 1. Ekonomske koristi i ekonomske štete razvoja turizma u priobalnim destinacijama.	3
2. Tablica 2. Prikaz broja noćenja i dolazaka u općini Sveti Filip i Jakov 2015. do 2022. godine	19
3. Tablica 4.Prikaz plažnog prostora po kupaču Zadar i Sveti Filip i Jakov	21
4. Tablica 5. Ostvareni kapaciteti s obzirom na privez plovila	29
5. Tablica 6.Ukupni ostvareni kapaciteti komunalnih vezova	31
6. Tablica 7. Grupe i podgrupe otpada koji se očekuje tijekom izgradnje zahvata sukladno Uredbi o kategorijama, vrstama i klasifikaciji otpada s katalogom otpada	38
7. Tablica 8.Grupe i podgrupe otpada koji mse očekuje tijekom korištenja zahvata sukladno Uredbi o kategorijama, vrstama i klasifikaciji otpada s katalogom otpada	38

POPIS GRAFIKONA

1. Grafikon 1. Stanovništvo prema naseljima 2011. i 2021.godine	9
2. Grafikon 2. Stanovništvo Općine Sv.Filip i Jakov prema dobnim skupinama	10
3.Grafikon 3. Prikaz ukupnih dolazaka 2015.-2022.	20
4.Grafikon 4. Prikaz ukupnih noćenja 2015.-2022.	20

POPIS ILUSTRACIJA

1. Slika 1. Geografski položaj Općine Sv.Filip i Jakov	8
2. Slika 2. Prometna povezanost Općine Sveti Filip i Jakov	11
3. Slika 3. Plaža Iza Banja	12
4. Slika 4. Plaža Croatia	12
5. Slika 5. Pećina Buta	13
6. Slika 6. Park FolcoBorelli	14
7. Slika 7. Dvorine- ostaci Rogovskog dvora	14
8. Slika 8. Dani cvijeća	16
9. Slika 9. Sabor malih glagoljaša	16
10. Slika 10. Fotografije tradicionalne obitelji Borelli	17
11. Slika 11.Kružnice ekonomskog utjecaja	23
12. Slika 12.Lokacija zahvata s ucrtanim planom	27
13. Slika 13. Situacijski prikaz karakterističnih presjeka	28
14. Slika 14. Zona C	29
15. Slika 15. Zona A	30
16. Slika 16. Zona D	32